

פוליטיקה

בלי

פוליטיקאים

עקיבא אור

מותר להעתיק, לשכפל, ולהפיץ חוברת זו בכל צורה בתנאי שהדבר אינו נעשה
למטרות רווח ואינו מסלף את רוח הדברים.

חוברת זו נכתבה במקור באנגלית ונמצאת באתר האינטרנט

<http://www.abolish-power.org>

תודה : לדויד מרחב על תרגום החוברת לעברית, לענת ברלב, אמנון
הלל, ועדנה שמר, על הערות והרבה תיקונים מועילים.
כיוון שהכנסתי שינויים רבים בנוסח הסופי אין הם אחראים לדעות ולטעויות
שבחוברת. האחריות לתוכן ולניסוחים, לדעות ולטעויות, היא שלי בלבד.

עקיבא אור, תל-אביב, יוני 2005

הערה: שימוש בלשון זכר או בלשון נקבה מציין את שני המינים.

התוכן

4	הקדמה	
6	1. פוליטיקה מהי ?	
8	2. החלטה איננה מסקנה	
11	3. ערכים	
15	4. פוליטיקאים	
18	5. חברה	
20	6. מדינה	
22	7. דמוקרטיה	
24	8. חופש	
26	9. שיוויון פוליטי	
29	10. מפלגות	
31	11. דמוקרטיה ישירה (ד"י)	
33	12. ד"י במקום העבודה	
35	13. ד"י בחינוך	
37	14. ד"י במשפחה	
39	15. כללי יסוד לד"י	
41	16. כיצד פועלת ד"י	
43	17. בעיות בד"י	
50	18. תשובות לביקורת	
57	19. כיצד לממש ד"י	

הקדמה

ברחבי העולם כיום איבדו רוב האנשים את האימון ברוב הפוליטיקאים. בכל ארץ מדווחת העיתונות יום יום על הונאות, שחיתויות, ועבי רות של פוליטיקאים. פוליטיקאים רבים לא זוכים לאמון אפילו מצד תומכיהם. רבים משוכנעים שפוליטיקה בהכרח מולידה שחיתות. (יש אימרה ידועה: "כל שלטון משחית"). רבים חדלו להשתתף בבחירות כי חדלו להאמין שבחירות יכולות להביא לשינוי משמעותי בחברה.

אי השתתפות בבחירות היא הצבעת "אי-אמון" במבנה המשטר. יש שהתאכזבו מפוליטיקאים מושחתים ומחפשים פוליטיקאים בלתי מושחתים. אם הם מוצאים כאלה מגיע רגע בו הם מתאכזבים גם מהם. אחדים מאמינים כי דיקטטור הנתמך שחיתות ולכן היא עדיפה על שלטון נציגים שנבחרו בבחירות. אחרים, היודעים כי שחיתות בדיקטטורה גדולה מזו שבמשטר נציגים ואינם רואים שום חלופה למשטר נציגים, מתיאשים ומשאירים את ניהול החברה לפוליטיקאים. זה מחמיר את הבעיה כי ניהול החברה נשאר בידי קומץ שדואג לעצמו - לא לחברה.

מה אפשר לעשות לשיפור מצבה העגום של הפוליטיקה כיום?
 חוברת זו מסבירה כיצד יכולים האזרחים עצמם לנהל את החברה בלי פוליטיקאים.

"פוליטיקה" היא קבלת החלטות עבור חברה שלמה. כאשר האזרחים מחליטים בעצמם מה תעשה כל החברה אין צורך בפוליטיקאים. פוליטיקאים הם רק נציגים של אזרחים. נציגים קיימים רק אם האזרחים רוצים שמישהו ייצג אותם. מי שמייצג את עצמו לא צריך נציג. כשאזרחים מודיעים שהם מייצגים את עצמם אין שום סמכות לנציגים. סמכות להחליט במקום אחרים היא מקור השחיתות בפוליטיקה. אלה ששואפים לרכוש סמכות זו יעשו הכל כדי להשיגה ואלה שאין להם סמכות זו יעשו הכל כדי לזכות בחסדיהם של בעלי הסמכות. "הכל" כולל מעשים פסולים מבחינה מוסרית - ומשפטית. שימוש לרעה בסמכות הוא שחיתות, בין אם זה שימוש שבעל הסמכות לא הוסמך להפעילה או אי-שימוש בסמכות שבעליה היה חייב להפעילה.

סמכות להחליט במקום אחרים נקראת - "כוח" בפוליטיקה.
 "כוח" - לא פוליטיקה - מוליד שחיתות.

כאשר כל האזרחים מחליטים בעצמם מה תעשה כל החברה זו "דמוקרטיה י-ש-י-ר-ה" (ד"י). היא "ישירה" כי כל אזרח מחליט ישירות - בלי נציג - כל החלטה

פוליטית. במשטר כזה אף אחד לא מחליט במקום אחרים, אף אחד לא מקבל שכר עבור החלטות פוליטיות ואין צורך בפוליטיקאים. ביטול סמכות להחליט במקום אחרים ת בטל שחי תות ו תנקה א ת הפוליטיקה מהונאה, שוחד, צביעות, ותככים. בדמוקרטיה ישירה עלות ניהול החברה (מכספי המסים) נמוכה מאוד כי אין שכר עבור החלטות פוליטיות, אין פוליטיקאים וכל הוצאותיהם נחסכות (משכורות, משרדים, מזכירים, נסיעות לחו"ל, הטבות, מכוניות). משטר כזה מעודד את השתתפות האזרחים עצמם בניהול החברה. משטר כזה יפתור המון בעיות חברתיות אך לא את כולן. אין משטר שיכול לפתור מראש את כל הבעיות החברתיות.

מי שמאמין שקיים משטר כזה לוקה באשלייה משיחית מסוכנת.

אין שום אפשרות לפתור מראש את כל הבעיות החברתיות.

משטר בו כל אזרח משתתף בהחלטות מה תעשה כל החברה ואיש לא מחליט במקום אחרים, יפתור בעיות חברתיות רבות אך לא את כולן.

כאשר כל אזרח יכול להציע, לדון ולהצביע, בכל החלטה הנוגעת לחברה כולה אין לאף אחד סמכות להחליט במקום אחרים ואין לאיש "כוח פוליטי". "כח פוליטי" הוא כמו סם. אנשים מתמכרים לו ויעשו הכל כדי להשיגו. מי שיש לו "כוח פוליטי" - בכל מדינה, בכל עירייה, בכל כנסיה, בכל איגוד-מקצועי, בכל בית ספר ובכל משפחה - מתמכר לו. צריך להתייחס ל"כוח" פוליטי כמו לסם ולאדם שמשמש ב"כוח" פוליטי צריך להתייחס כמו לאדם שמכור לסם. אדם כזה יעשה הכל כדי להשיג את הסם. דמוקרטיה ישירה היא גמילה מסם זה. היא אוסרת להחליט החלטות פוליטיות במקום אחרים. זה מבטל כל "כוח פוליטי".

במשטר כזה יש לכל אזרח קול אחד - ורק אחד - בכל החלטה פוליטית.

כל אזרחית מייצגת אך ורק את עצמה. אף אחת לא מייצגת אחרים.

אם החלטה גורמת תוצאה לא רצויה אז מי שהצביע בעדה אחראי לכך.

כדי למנוע הישנות החלטות כאלה חייב כל מי שהצביע עבורן לבדוק מחדש את מניעיו. זה יאלץ אנשים לחפש את הסיבות לבעיות פוליטיות בתוך עצמם - לא מחוצה להם - ולהתגבר עליהן.

העיקרון הבסיסי של דמוקרטיה ישירה הוא: לכל אזרח יש סמכות להציע, לדון, ולהצביע בכל החלטה הנוגעת לכל החברה.

כל אזרחית מחליטה רק עבור עצמה, איש לא מחליט במקום אחרים.

זה מבטל "כוח" פוליטי כי "כוח" פירושו סמכות להחליט במקום אחרים.

לכל אזרח יש בכל רגע זכות להציע, לדון ולהצביע על כל חוק ומדיניות.

כל אזרח יחליט אם - ואיך - להשתמש בזכות זו.

פוליטיקה מהי

1.

המלים "פוליטי" "פוליטיקה" "פוליטיקאי", באות מהמילה היוונית "פוליס" – Polis - כלומר - עיר (ביוון העתיקה) שהיא גם מדינה. כל עיר כזאת חוקקה חוקים משלה, יצרה את בתי המשפט שלה, המציאה כסף משלה, היה לה צבא משלה ומדיניות-חוץ משלה. פולייס רבות נקראו על שם מייסדיהן: קונסטנטינופוליס היא הפוליס שיסד הקיסר קונסטנטיין. אדריאנופוליס נוסדה בידי הקיסר אדריאן. "אקרופוליס" היא "העיר הגבוהה" (החלק ההררי) באתונה.

"פוליטי" פירושו - "כל מה שנוגע ל'פוליס'".

"פוליטיקה" זה "קבלת החלטות הנוגעות לפוליס"

מה ש"מדינה" ("Polis") מחליטה לעשות קרוי "מדיניות" ("Policy"). אלה שמחליטים מה תעשה "פוליס" נקראים "פוליטיקאים".

אלה שתפקידם לאכוף את חוקי ה- Polis נקראים – police. בעברית המונח "משטרה" בא מהשורש "משטר". כי "משטרה" היא גוף ששומר על ה"משטר".

היו ערים ביוון בהן החליט אדם יחיד מה תעשה העיר כולה, והיו אחרות בהן החליטו זקני העיר או בעלי-האדמות. באתונה, החליטו כל האזרחים מה תעשה העיר כולה. סידור זה נקרא "דמוס-קרטיה", כי ה"דמוס" (*demos*) כלומר - כל האזרחים (בעולם העתיק זה לא כלל נשים ועבדים) החליט את כל ההחלטות המחייבות את כל העיר.

כיום משתמשים במונח "דמוקרטיה" לתיאור משטר בו נציגים של האזרחים – לא האזרחים עצמם – מחליטים את כל ההחלטות עבור החברה כולה. טעות היא לכנות משטר בו נציגי האזרחים מחליטים מה תעשה כל החברה בשם "דמוס-קרטיה". בדמוס-קרטיה מחליט ה"דמוס" עצמו (האזרחים עצמם) ואיש לא מחליט במקום אחרים.

כיום עדיין מסכימים רבים שנציגים יחליטו עבורם כי אין הם רואים אפשרות אחרת. עד לא מזמן נדרש זמן רב כדי לברר מה רוצים המונו אנשים. אך כיום אפשר לעשות זאת באמצעים אלקטרוניים – בטלפון נייד, בכרטיס מגנטי, במחשב, וברשת האינטרנט.

כיום יכולים מיליוני אזרחים להחליט כל החלטה הנוגעת לכל החברה. משטר כזה הוא "דמוקרטיה ישירה" ובו כל אזרח – בלי נציג – יכול להציע, לדון ולהצביע בכל החלטה הנוגעת לכל החברה.

האם זה אפשרי מבחינה טכנית? כן.

האם זה רצוי? תלוי למי. לחלק מהאנשים – לא. לאחרים – כן.

פוליטיקה זה להחליט מה תעשה כל החברה.

מה אנו עושים כשאנו "מחליטים"?

בפוליטיקה יש שני סוגי החלטות:

1. החלטות שקובעות **מה** לעשות (החלטות פוליטיות)

2. החלטות שקובעות **איך** לעשות (החלטות ביצועיות)

הפרק הבא דן בהחלטות מהסוג הראשון.

הפרק שלאחריו דן בהחלטות מהסוג השני.

2. החלטה איננה מסקנה

רבים מבלבלים בין החלטה למסקנה כי לעתים החלטה נובעת ממסקנה ולהיפך. אך מדובר בשתי פעולות חשיבה שונות. החלטה איננה מסקנה.

"להחליט" זה לשקול אפשרויות שונות ולהעדיף אחת מהן.

" החלטה " היא " העדפה". TO DECIDE IS TO PREFER

"להסיק" זה לבדוק מצב (לא"אפשרויות שונות") ולאבחן את משמעותו

"מסקנה" היא "אבחנה" TO CONCLUDE IS TO DIAGNOSE

יש ארבעה הבדלים בין "החלטה" לבין "מסקנה":

1. "להחליט" זה "להעדיף". כשיש כמה אפשרויות צריך להעדיף אחת. העדפה נקבעת על-ידי ערך (ר' פרק 3). לכן החלטותינו תלויות בערכינו. "להסיק" זה "לאבחן". יש אבחנה נכונה אחת ואי אפשר להעדיף אותה. אבחנה נכונה היא תוצאה הכרחית של מידע והיגיון. "מסקנה" נקבעת לפי ההיגיון ולא לפי ערך. אנו נאלצים לקבלה גם אם אנו מתנגדים לה. מסקנה/אבחנה לא תלויה בערכים שלנו. יש רק מסקנה נכונה אחת ועלינו להסיק אותה מן המידע באמצעות שיקול הגיוני ויידע טכני. מסקנה נקבעת לפי מידע והיגיון אך החלטה נקבעת לפי "ערך",

2. החלטה היא "טובה" או "רעה" אך לא "נכונה" או "שגויה". "לפלוש ללבנון" (ב - 1982) הייתה החלטה "רעה"/"טובה" לא מסקנה "שגויה"/"נכונה".

מסקנה היא "נכונה" או "שגויה" אך לא "טובה" או "רעה".
 $2+2=5$ היא מסקנה "שגויה" ולא "רעה", וכמובן שאין זו "החלטה".

3. מי שמחליט החלטה אחראי לתוצאותיה כי יכול היה להחליט אחרת – לפי ערך אחר - ולקבל תוצאה אחרת. מי שמסיק מסקנה לא אחראי לתוצאותיה כי אינו יכול להסיק מסקנה אחרת שגם היא נכונה. מי שמסיק מסקנה אחראי לנכונותה - לא לתוצאותיה.

4. מידע קובע מסקנה אך איננו קובע החלטה. אותו מידע מחייב אנשים שונים להסיק אותה מסקנה, אך לא מחייב אנשים שונים להחליט אותה החלטה.

כדי להבהיר את ההבדל בין החלטה למסקנה, נשווה בין המלט ששוקל: "להיות או לא להיות?" לרופא ששוקל: "לקטוע או לא לקטוע?"

להמלט יש שתי אפשרויות ועליו להחליט באיזו לבחור. מידע והיגיון לא יכולים לעזור לו כי אינם קובעים מה "טוב" עבורו. אך רופא חייב לענות לפי מידע רפואי, היגיון, וניסיון רפואי, שיובילו למסקנה רפואית נכונה. אם יש למסקנה תוצאות "רעות" הרופא לא אחראי להן. רופא אחראי רק לכך שמסקנתו הרפואית - ה"אבחנה" שלו - תהייה נכונה.

נתאר לנו חולה שסובל כאב ברגל. כתוצאה מבדיקות מעבדה מסיק הרופא כי החולה לקה בסרטן ואומר: "אם נקטע את הרגל תחייה; אם לא נקטע אותה תמות בקרוב". הרופא משתמש בהיגיון ובניסיון רפואי כדי להסיק מסקנה רפואית מהמידע. הוא מסיק מסקנה ולא מחליט החלטה. אם מסקנתו שגויה, זה בגלל מידע מוטעה, או שימוש מוטעה בהיגיון או בניסיון הרפואי, אך לא בגלל הערכים שלו. הרופא רק מסיק אך החולה מחליט - אם להסכים לקטיעה - או לא. מידע רפואי קובע את מסקנת הרופא אך לא את החלטת החולה כיצד להגיב למסקנת הרופא. הרופא מסיק - החולה מחליט.

אותה מסקנה רפואית יכולה לגרום להחלטות שונות אצל חולים שונים. חלק יחליטו למות ולא לחיות כנכה, אחרים יחליטו לחיות כנכים ולא למות. איזה החלטה היא "טובה"?

האם אותה מסקנה יכולה להוביל לשתי החלטות הסותרות זו את זו, אך שתיהן "טובות"?

האם שתי החלטות מנוגדות יכולות להיות שתיהן "טובות"?

עד כמה שהדבר מפתיע, התשובה היא - כן!

כי לחולים שונים יש ערכים שונים, אחד מעדיף לחיות כנכה אך לא למות, השני מעדיף למות מאשר לחיות כנכה. שתי ההחלטות "טובות" למי שקיבל אותן, כי הן נובעות מערכים שונים, לא מעובדות שונות, לא ממידע שונה או מהיגיון שונה. לאנשים שונים יש ערכים שונים, ואי אפשר להצדיק שום ערך כי כל הצדקה מבוססת גם היא על ערך שאותו יש להצדיק.

איך כל זה קשור לפוליטיקה?

האם פוליטיקה נקבעת על ידי החלטות או על ידי מסקנות? האם פוליטיקאים "מחליטים" או "מסיקים" מה תעשה כל החברה? בפוליטיקה אנשים מצביעים. "להצביע" זה "לבחור" כלומר "להעדיף" אפשרות אחת על פני האחרות. כל מי שקובע מדיניות – מלך, דיקטטור, נשיא, ראש ממשלה, פוליטיקאי או אזרח מן השורה – מעדיף אפשרות אחת מתוך כמה אפשרויות. מסקנה אי אפשר להעדיף כי יש רק מסקנה נכונה אחת. לכן ברור ש"פוליטיקה" נקבעת לפי החלטה ולא כמסקנה.

החלטה נקבעת לפי ערך, לא לפי מידע, היגיון או ניסיון. אותן עובדות, אותו היגיון ואותו ניסיון מובילים לאותה מסקנה אך לא לאותה החלטה אלא להחלטות שונות – לפי ערכים שונים. התשובה לשאלה "מה לעשות?" היא תמיד החלטה, לא מסקנה.

אנו מחליטים מה לעשות (בחיים האישיים וגם בחברה) ולא מסיקים זאת.

מי שמחליט אחראי לתוצאות החלטתו כי יכול היה להחליט אחרת (לפי ערך אחר) ולקבל תוצאה אחרת. מי שמסיק מסקנה אינו אחראי לתוצאות מסקנתו כי אין באפשרותו להסיק מסקנה אחרת שגם היא נכונה. פוליטיקאים שהחלטותיהם גרמו לתוצאות לא-רצויות מנסים להתחמק מאחריותם לתוצאות החלטותיהם וטוענים: "לא היתה לי ברירה". הם טוענים שהסיקו מסקנה ולכן אינם אחראים לתוצאותיה. אך הם הצביעו. הצבעה היא בחירה/העדפה. העדפה היא החלטה. מסקנה אי אפשר לבחור/להעדיף ולכן אי אפשר להחליט אותה.

ערכים

3

ערך הוא עיקרון הקובע מהו "טוב" ומאפשר העדפה. ערך איננו אמצעי אלא קובע מטרה. בלי ערך אי אפשר להעדיף. "להחליט" זה לבחור אפשרות אחת מתוך כמה אפשרויות. "לבחור" זה "להעדיף". כל העדפה נקבעת לפי ערך. ערך קובע מהו "טוב" ולמי זה "טוב". לכל אדם יש ערך עליון גם אם אינו מודע לכך, רבים מאמינים שהערכים שלהם הם "טבעיים" או "מובנים-מאליהן".

זו טעות. אין ערך טבעי.

ערכים הם המצאה אנושית ואנו זקוקים להם כי בלעדיהם איננו יכולים להעדיף. אם אי אפשר להעדיף אי אפשר לבחור ואין מה להחליט.

לפני מלחמת העולם הראשונה האמינו רבים באירופה כי "טוב" פירושו: "טוב למלכי ולארציה". בארצות הברית האמינו רבים כי "טוב לחברת גנרל מוטורס זה טוב לארצות הברית" האם מה ש"טוב" לג'נרל מוטורס טוב גם לחברת המכוניות "פורד"? עובדי "פורד" עשויים לחשוב אחרת.

ערכים מומצאים על-ידי אנשים, לא על-ידי ה"טבע", לא על-ידי "אלוהים", לא על-ידי "היסטוריה", לא על-ידי "מציאות". ערכים לא נכפים עלינו מבחוץ, מלמעלה, או מלמטה. אילו נכפו עלינו לא היו לנו בעיות פוליטיות. רבים מאמינים כי "הישרדות" היא ערך מוחלט שהטבע כופה עלינו. כל מתאבד מפרך זאת. אילו הישרדות הייתה כפוייה על האמלט, "לא לחיות" איננה אפשרות, ועליו להחליט לחיות. אך עבור המלט – ורבים אחרים – הישרדות איננה ערך מוחלט. שום ערך אינו מוחלט.

סקר מטעם ה-BBC שנערך בשנת 2004 הראה כי 71% מאזרחי ארצות הברית מוכנים "למות למען האל". בעיניהם הנאמנות לאל היא ערך גבוה יותר מחייהם. יש המעניקים לצורת חייהם ערך גבוה מאשר לחיים עצמם.

רבים מוכנים להקריב את חייהם במלחמה למען חופש או כבוד.

הם מעדיפים למות במלחמה כזאת מאשר לחיות תחת דיכוי או השפלה. "כבוד או מוות", ו"חירות או מוות" הניעו מיליונים להילחם נגד דיכוי במקום להיכנע לו. האם הם טעו?

האם כניעה לנאצים עדיפה על לחימה בנאצים? רבים השיבו – לא! חברה אנושית אינה תוצר הטבע. כל חברה הומצאה בידי אנשים. בהקימם חברה שיחררו בני חווה את עצמם משיעבוד מוחלט לטבע. בטבע כל החלטה נקבעת לפי צרכים ביולוגיים. האם "טוב" להיות נשלט לחלוטין על-ידי צרכים ביולוגיים? זה מבטל חופש ומצמצם את העדפותינו לאחת – הישרדות. החברה משחררת אותנו משעבוד לטבע על-ידי הקלת מימוש הצרכים הביולוגיים. היא מאפשרת לנו לבחור ערכים שנקבעו על-ידינו, לא על-ידי הטבע. חיים בחברה מאפשרים לנו לבחור את העדפותינו. אנו בוחרים לפי ערכינו.

ערכים חברתיים אפשר לסווג לחמשה סוגים לפי התשובה לשאלה: "אני רוצה לעשות מה ש'טוב', אך למי זה צריך להיות טוב?" חמש התשובות הן:

טוב לי (אגו-צנטריזם).

טוב למלכי / לארצי / לאומה שלי / לשבט שלי (אתנו-צנטריזם).

טוב לאנושות (הערך האנתרופוצנטרי).

טוב בעיני האל (תיאו-צנטריזם).

טוב לטבע (הערך הביוצנטרי).

בכל רגע נתון יש לכל אדם ערך עליון יחיד (גם אם אינו מודע לכך) כי בלעדיו אי אפשר להחליט. לא יכולים להיות לאדם שני ערכים עליונים בו-זמנית, כי אי אפשר להעדיף שני דברים. כשיש בעייה: מה עדיף? אפשר להעדיף רק דבר יחיד - לפי ערך יחיד.

כל ערך סותר את כל הערכים האחרים.

"טוב למות בעד ארצנו" סותר "טוב לי" וגם "טוב בעיני האל".

אגוצנטריזם - הערך של הקפיטליזם - סותר אנתרופוצנטריזם, הערך של הסוציאליזם והנצרות. "טוב בעיני האל" בסיפור העקידה בתנ"ך לא "טוב לאברהם" וגם לא "טוב ליצחק".

רבים משתמשים פעם בערך אחד ופעם בערך אחר, אך בכל רגע נתון, יש לכל אדם ערך עליון יחיד.

עימותים חברתיים נובעים מניגודי ערכים.

אתנוצנטריזם של קבוצה אחת מנוגד לאתנוצנטריזם של קבוצות אחרות ולעיתים קרובות גורם למלחמות.

"גרמניה מעל הכל" (כנאמר בהימנון ה גרמני "Deutschland uber Alles") מנוגד ל"שילטי בריטניה" ("Rule Britannia") כנאמר בהימנון לא-רשמי של האימפריה הבריטית) שניהם מנוגדים ל"טוב לאנושות". גם אגוצנטריזם של אדם אחד נוגד אגוצנטריזם של כל אדם אחר.

לכל ערך עליון יש תת-ערכים, הקובעים איזה תוכן להעניק למושג "טוב". למשל, "טוב לי" יכול להיות בריאות מרבית, או עושר מרבי, או כוח מרבי, או אושר מרבי, או אריכות ימים וכו'. גם תת-ערך יש רק אחד בכל רגע.

כיצד משפיעים ערכים על המלט ועל הרופא עליהם דיברנו קודם ? הם משפיעים על המלט אך לא על הרופא. המלט צריך להחליט אך הרופא צריך להסיק. המלט זקוק לערך כדי להחליט מה להעדיף, אך הרופא מסיק באמצעות מידע, היגיון וניסיון לא באמצעות ערך. אם המלט דתי עליו להעדיף מה ש"טוב בעיני האל" ולבחור "להיות" כי כל דת קובעת שלהתאבד זה "רע". אך אם הערך של המלט הוא "לעשות מה שטוב בעיני" יתכן שיחליט "לא להיות". רופא אינו יכול לבחור מסקנה רפואית. היא כפוייה עליו בתוקף המידע וההיגיון. היא איננה "טובה" או "רעה" אלא "נכונה" או "מוטעית" ולכן אינו זקוקה לערך שיצדיק אותה.

מה לגבי פוליטיקה? האם "פוליטיקה" תלויה בערכים?

פוליטיקאים בוחרים מדיניות. בחירה מחייבת העדפה, אי אפשר להעדיף בלי ערך הקובע מה עדיף. לכן כל פוליטיקה תלויה בערכים. "טוב למלכי ולארצי" היה ערך עליון לרוב האירופאים עד מלחמת העולם הראשונה. מיליוני אירו פאים התנדבו למות "בעד המלך והמולדת". אך שתי מלחמות עולם גרמו לשינוי ערכים. כיום הערך העליון של רוב

האנשים באירופה ובארצות הברית הוא - אגוצנטריזם. כלומר, "טוב" הוא מה ש"טוב לי".

בנאום ההשבעה שלו ב- 1961 ביקש הנשיא ג'והן קנדי מאזרחי ארצות הברית: **"אל תשאלו מה ארצכם יכולה לעשות עבורכם. אלא מה אתם יכולים לעשות עבור ארצכם"**.

הוא ביקש מאזרחי ארצות-הברית לשנות את ערכיהם מדאגה לעצמם לדאגה לארצם, מהעדפת טובתם האישית להעדפת טובת החברה בה הם חיים. מעטים עשו זאת.

ערכים מוקנים לילדים על-ידי הורים, מורים, מנהיגים, התקשורת וכו'. מהרגע בו הוקנו, קשה מאד (אך אפשרי) לשנותם. כל אדם מאמין כי הערך שלו הוא "טבעי", "מובן מאליו", "הבחירה ההגיונית היחידה". אך כל ערך תלוי באדם ואי אפשר להצדיקו "באופן אובייקטיבי" כי הצדקה עצמה מבוססת על ערך שיש להצדיקו.

חרף בקשתו של קנדי, מעט מאד אמריקאים נטשו את האגוצנטריזם שלהם. היו אמריקאים שהחליטו כי האתנוצנטריזם של קנדי נוגד את האגוצנטריזם שלהם ולכן רצחו אותו ב-2 בנובמבר 1963, בדאלאס, טקסס. אירוע זה - וכל מלחמה - מוכיחים כי ניגודי ערכים גורמים תכופות לרצח ולמלחמה.

פוליטיקאים

.4

באתונה העתיקה, אזרחים שבעיות הפוליס העסיקו אותם כונו כ-**Polites**. הם הציעו מדיניות (**policy**). כיום "פוליטיקאים" הם קומץ זעיר שמחליט במקום כל שאר האזרחים מה תעשה החברה כולה.

"להצביע" זה "לבחור". "לבחור" זה "להעדיף". בבחירות לכנסת אנו בוחרים נציגים שיעדיפו במקומנו מה תעשה החברה שלנו. אנו בוחרים אחרים שיבטאו את העדפתנו ומצפים שיעדיפו בהתאם לערכינו. הנציגים שבחרנו אמורים להיות שלוחה שלנו. סמכותם נובעת מהסכמתנו שהם ייצגו אותנו. אך למעשה הם מעדיפים לפי ערכיהם וכופים אותם עלינו.

מדוע עלינו לבחור אחרים שיעדיפו במקומנו? מדוע לא נבחר בעצמנו מה אנו מעדיפים שהחברה שלנו תעשה? אנו בוחרים נציגים שיחליטו במקומנו כי לברר מה מעדיפים מיליוני אזרחים היה עד לא מזמן מבצע ארוך אך החלטות פוליטיות צריך לעתים להחליט בזמן קצר ביותר.

הדרך הקלה ביותר להחליט מה תעשה החברה כולה היא שאדם יחיד יחליט במקום כולם. לכן במשך שנים רבות, ברוב החברות, החליט איש אחד (ראש שבט, מלך, קיסר) במקום כולם מה תעשה החברה כולה. סמכות אותו אדם להחליט במקום כולם היתה מבוססת על מוצאו או על שליטתו בצבא. בסופו של דבר אנשים דחו שיטה זו והחליטו לבחור נציגים שיחליטו עבורם. אם לכל מאה אלף אזרחים יש נציג אזי חמש מאות נציגים מייצגים חמישים מיליון אזרחים. חמש מאות נציגים יכולים לשבת באולם כדי לדון ולהצביע בהרמת ידיים. ("פרליי" בצרפתית זה "לדבר" ולכן אולם הדיונים נקרא "פרלמנט").

נציגים יכולים להחליט החלטות רבות כל יום במקום אלה שבחרו בהם. שיטה זו נמצאת עדיין בשימוש כי עד לא מזמן נדרש זמן רב כדי לברר מה מיליוני אנשים מעדיפים, להסביר להם את האפשרויות ותוצאותיהן, לארגן אמצעים להצבעה, ולספור מיליוני קולות של מצביעים.

כיום כל זה יכול להיעשות במהירות בטלפונים סלולאריים, במחשבים, בטלביזיה ובכרטיסים מגנטיים.

רבים עדיין מאמינים שפוליטיקאים הם מומחים להחלטות. פוליטיקאים אינם מומחים להחלטות. אין מומחיות להחלטות.

החלטה נקבעת לפי ערך, לא לפי מומחיות. להחליט זה תפקיד, לא מקצוע. כל אדם מחליט הרבה החלטות כל יום. הפילוסוף האתונאי אפלטון – שהתנגד לדמוקרטיה – טען כי להחליט מה תעשה החברה זה מקצוע כמו זה של רב-חובל אשר מנווט אונייה בעזרת מקצוע הניווט. אך חברה איננה אונייה. באונייה כל הנוסעים רוצים להגיע לאותו יעד אך בחברה לא כל האזרחים רוצים להגיע לאותו יעד.

יש להם ערכים שונים ולכן - העדפות שונות - ויעדים שונים. פוליטיקאים הם מומחים לרכישת סמכות החלטה (למשל - הם מומחים בתככים כדי להביס מתחרים, הם מומחים בחנופה כדי להונות ממונים, הם מומחים בצביעות כדי לרכוש תומכים). בלי מומחיות זו לא יזכו במשרה. אך אין להם שום מומחיות להחלטות. כמו כל אדם הם מחליטים לפי ערכים, לא לפי מומחיות להחלטות. כי אין מומחיות כזאת.

ממציאי הדמוקרטיה באתונה, הכריזו: "כל טבח יכול למשול". קל לראות שזה נכון כאשר ארנולד שוורצנגר, שרירן שהפך לשחקן קולנוע, הופך למושל קליפורניה. ארנולד מחליט במקום כל האזרחים בלי שום מומחיות לכך. הוא יכול לעשות זאת כי יש לו ערכים כמו לכל אחד אחר. שחקן קולנוע אחר, רונלד רייגן, נבחר ב-1980 לנשיא ארצות-הברית. האם היתה לו מומחיות מיוחדת כדי להיות נשיא? כמובן שלא. לשום נשיא לא הייתה מומחיות מיוחדת כדי להיות נשיא. נשיאות היא תפקיד ולא מקצוע. היא לעולם לא תוכל להיות מקצוע. כי קבלת החלטות אינה יכולה להיות מקצוע. כל אחד יכול להיות נשיא. האם יהיה נשיא "טוב" (למי?) או "רע" (למי?) התשובה תלויה בערכים – והעדפות – של אלה אשר מפרשים את החלטותיו. נכון שכדי לחזות מראש תוצאות של החלטה צריך מומחיות. ב"בית-הלבן" מסבירים מומחים שלמדו את הנושא לנשיא את האפשרויות השונות ותוצאותיהן האפשריות, אך הם לא מחליטים מה לבחור. רק הנשיא - שאיננו מומחה לנושא - מחליט.

נדיר שמומחים מחליטים, אך כשהם עושים זאת, גם הם מחליטים לפי ערכיהם, לא לפי מומחיותם.

נשיא פועל כמו מושבעים בבית משפט. מושבעים אינם מומחים למשפט. הם מקשיבים לעורכי הדין, לעדים ולשופט, ואז הם מחליטים אם הנאשם אשם או לא. הם עושים זאת לפי ערכיהם, לא לפי היידע המשפטי שלהם. גם הנשיא עושה כך.

פוליטיקאים מחליטים מה תעשה החברה. המדינה כופה את החלטותיהם על החברה כולה.

זה מעלה שתי שאלות:

1. מהי "חברה" ?

2. מהי "מדינה" ?

חברה

5

מארגרט תאצ'ר, ראש ממשלת בריטניה בשנות השמונים, אמרה: "במציאות אין דבר כמו "חברה", במציאות יש רק אנשים ומשפחות". היא אמרה זאת כדי להצדיק את מדיניות ההפרטה שלה, לפיה מכרות, מסילות ברזל, מפעלי חשמל וכו' לא צריכים להיות בבעלות ה"חברה" ולשרת את ה"חברה" - שלדעתה איננה קיימת, אלא לעבור לבעלות פרטית ("הפרטה") שתשאף רק לרווח כספי. במבט ראשון, נראה כאילו תאצ'ר צודקת. איננו רואים ישות הקרויה "חברה". אנו רואים רק אנשים.

אך אם היא צודקת אז נכון גם לומר: "במציאות אין 'צבא', במציאות יש רק אנשים במדים". אנו יודעים שזו שטות. צבא הוא יותר מאשר אנשים במדים. ההבדל בין צבא לבין אנשים הלובשים מדי צבא הוא לא איך הם נראים אלא איך הם מתנהגים. אנשים הלובשים מדים צבאיים כאופנה לא מצייתים לפקודות ואינם פועלים ביחד לפי תכנית. הם לא יסכנו את חייהם ולא יהרגו אחרים, גם אם יקבלו פקודה לעשות כך. רק חיילים בצבא עושים זאת.

ההבדל בין "אנשים" לבין "חברה" איננו במראה אלא בהתנהגות. "חברה" איננה רק אוסף של אנשים החיים זה ליד זה אלא היא ציבור שכולם בו מתנהגים לפי כללים המקובלים על הרוב. כללים אלה - הידועים כ"חוקים" - נקבעו כדי למנוע עימותים בין אנשים, ורוב האנשים מסכימים לכבד אותם, רוב הזמן.

ציונות לחוקים הופך "אנשים" ל"חברה". בחברות שונות יש חוקים שונים, אך בכל חברה מסכים הרוב לציית לאותם חוקים וזה עושה אותם ל"חברה". לא כולם מצייתים לכל חוק, אך הרוב מצייתים לרוב החוקים. חלק עושים כך מתוך פחד מעונש, אך רוב האנשים ברוב החברות מצייתים לרוב החוקים כי הם יודעים שבלי חוקים הם יחיו בריב קבוע וחיים עם אחרים יהיו בלתי-אפשריים. אם כל אחד מציית רק לחוקיו הפרטיים, כמו בעיירות ה"מערב הפרוע" בארצות-הברית במאה ה-19 אין "חברה". ציבור כזה חי בריב תמידי, בלי פעילות משותפת, ומתפרק. האינדיאנים באמריקה אמרו: ה"מערב הפרוע" הפך

לכזה רק לאחר שבאו הלבנים". כי כל מהגר לבן ציית רק לחוקים של עצמו.

כאשר אדם חי לפי חוקים של עצמו, הוא מסת כסך עם אחרים וה"חברה" לא קיימת.

לפני הקמת חברה אנשים היו זן של קופים בלי שפת דיבור ובלי חשיבה. החברה ייצרה את שפת הדיבור ואת החשיבה וגרמה לאינוש קופי-העל.

שפה וחשיבה אינם נוצרים על-ידי הטבע אלא על-ידי החברה.

כשאין "חברה" אין "יחיד" אין "שפה" אין "חשיבה" ואין "מודעות".

מדינה

.6

אנשים החיים יחד ומצייתים לכללים מוסכמים על כולם הם "חברה". כדי להמציא כללים אלה ("חוקים"), כדי לבצע אותם, לכפות אותם, ולהגן עליהם, הוקמו מוסדות מיוחדים שכולם יחד נקראים "המדינה". רכיבי המדינה הנפוצה כיום הם:

פרלמנט : קבוצת אנשים שתפקידה לנסח חוקים ומדיניות, כלומר - להחליט מה תעשה כל החברה. ממשלה: וועד שתפקידו לבצע את החלטות שהחליט הפרלמנט. בתי משפט, משטרה. ובתי סוהר: אירגונים שתפקידם לכפות את החוקים. צבא: אירגון שתפקידו להגן על החברה מאויב חיצוני, או לתקוף חברות אחרות.

תוכן החוקים נקבע על ידי מי שהציע אותם. אם יחיד הציע אותם, הם יהיו תלויים בערכיו. אם קבוצה מציעה אותם, הם יהיו תלויים בערכי הרוב בקבוצה. בעבר, אנשים ייחסו את החוקים לאלוהים. הישרדות הייתה תלויה בקיום החברה וזו הייתה תלויה בחוקים המקובלים על הרוב. אנשים הבינו את חשיבות החוקים וחשבו שרק אל מסוגל להמציא אותם. החוקים נחקקו באבן כדי שישתמרו (לכן ניסוח כללי התנהגות עבור החברה נקרא בעברית "לחוקק" - מ"לחקוק" באבן - והכלל עצמו קרוי "חוק" כי הוא "חקוק" באבן)

בתנ"ך מסופר על משה שקיבל את עשרת הכללים מידי האל בהר סיני. זו דוגמה לאמונה כי חוקים הומצאו בידי אלים. לפי התנ"ך, משה חקק אותם על שני לוחות אבן, אך קיבל אותם מהאל. גם מוחמד - שכתב בעצמו את ה"קוראן" - היה משוכנע שאלוהים הכתיב לו את מה שהוא כתב. רק אנשים ממצייאים חוקים. משה - לא אלוהים - המציא את עשרת הדיברות, ומוחמד - לא אלה - יצר את הקוראן. בני חווה ממצייאים חוקים ומדיניות, ויכולים לשנותם. לחברות שונות יש חוקים שונים. כל חברה נוצרת ומתחזקת על-ידי כל אלה שחיים בה וזכותם לשנותה בכל זמן בו יחפצו.

השאלה הראשית בפוליטיקה היא: **מי מחליט** מה תעשה החברה? עד לפני ארבע מאות שנה, התשובה היתה "המלך מחליט". אך אזרחים רבים התנגדו להחלטות המלך והעדיפו להחליט בעצמם מה תעשה כל החברה. שום מלך לא אהד רעיון זה. עימות אלים החל בין מלכים לבין האזרחים. המלך דרש "חוק וסדר" וגינה את האזרחים כ"מפרי-סדר" ו"חסרי-חוק". ב"חוק וסדר" המלך התכוון ל חוק שלו ולסדר שלו. האזרחים רצו "חוק וסדר" שהם עצמם עשו. העימות בין האזרחים לבין המלך לא היה עימות של "חוק" מול "היעדר-חוק" או "סדר" מול "אי-סדר". אלא עימות של "חוק המלך" מול "חוק האזרחים" ו"סדר המלך" מול "סדר האזרחים". במאה ה-17 ביטלו אזרחי אנגליה את משטר המלוכה שם ובמאה ה-18 עשו כך אזרחי צרפת. מאז קם שלטון נציגים ומפלגות בעולם. ב 1991 קרסו המשטרים ברוסיה, פולין, הונגריה, ובולגריה, בהם החליטו רק קומץ מנהיגי מפלגה אחת מה תעשה כל החברה ו 99.99% מהאזרחים לא יכלו להשפיע בשום צורה על החלטות אלה. משטרים אלה קרסו כי רוב אלה שנולדו והתחנכו בהם סירבו לתמוך בהם. זה מראה שהשאלה "מי מחליט מה תעשה החברה" עדיין עומדת על הפרק כיום.

בכל המדינות כיום עדיין מחליט קומץ נציגים מה תעשה כל החברה. רוב האזרחים עדיין מסכימים לכך כי הם טרם הבינו שהטלפון הנייד, הכרטיס המגנטי, הטלביזיה והאינטרנט יצרו מציאות חדשה בה הם עצמם - לא נציגיהם - יכולים להחליט מה תעשה כל החברה. משטר בו כל האזרחים משתתפים בהחלטות מה תעשה כל החברה נקרא "דמוקרטיה ישירה" כי כל האזרחים מחליטים - ישירות - (בלי נציגים מתווכים) מה תעשה כל החברה. תומכי משטר נציגים מתנגדים לדמוקרטיה ישירה וטוענים שהיא "אי-סדר" ו"היעדר חוק".

על סמך מה?

סמכותו של נציג לייצג אחרים מבוססת על הסכמתם של אלה שאותם הוא מייצג. אם הם לא מסכימים שהוא ייצג אותם אין לו סמכות להיות נציג. אך סמכותו של אדם לייצג את עצמו אינה תלויה באף אחד. נציגים כפופים למי שבחר בהם. בוחרים כפופים רק לעצמם, לא לאחרים. הבוחרים הם מקור הסמכות של נבחריהם. "שלטון נציגים" הוא אנטי-דמוקרטי אם האזרחים רוצים לייצג את עצמם ולהחליט בעצמם מה תעשה כל החברה.

זה מעורר את השאלה "מהי דמוקרטיה"?

דמוקרטיה

.7

ה"דמוס-קרטיה" הומצאה באתונה על-ידי קלייסתנס (Cleisthenes) לפני כ-2,500 שנה. ביווני ת "דמוס" זה " כל ה אנשים בקהילה"; והמילה "קראטוס" פירושה "כוח", או "סמכות להחליט".
 "דמוס-קרטיה" (דמוקרטיה) היא "קהילה ש כל ח בריה משתתפים בהחלטות מה תעשה הקהילה".

כיום אנו נאלצים לקרוא למשטר האתונאי "דמוקרטיה ישירה" כי המונח "דמוקרטיה" עבר לציין חברה בה נציגי האזרחים - לא האזרחים עצמם - מחליטים מה תעשה החברה.
 בדמוס-קרטיה האתונאית, כל הגברים החופשיים הבוגרים (אך לא נשים ועבדים) החליטו מה תעשה כל החברה. לא היה זה "שלטון באמצעות משאל עם" הפונה לאזרחים להצביע על שאלות שנוסחו בידי אחרים. באתונה כל אזרח יכול להציע כל חוק ומדינית, לדון בה, ולהצביע עליה.

בכל העולם העתיק לא הורשו נשים ועבדים להצביע ולהצביע על מדיניות. זהו ליקוי חמור, אך בכל החברות העתיקות האחרות גם גברים חופשיים לא הורשו להחליט בענייני מדיניות וחקיקה. רק מלכים או זקני השבט החליטו מה תעשה החברה. הדמוס-קרטיה האתונאית היתה ייחודית בכך שאפשרה לכל הגברים החופשיים להציע, לדון, ולהצביע.

כיום אנו מעריצים עדיין את הפירמידות של מצרים, אך משטר הפרעונים לא הוריש משהו שימושי לנו כיום. לעומת זאת, הדמוקרטיה האתונאית הורשה לנו את שיטת השיכנוע באמצעות הגיון, את התיאטרון, את הטרגדיה והקומדיה, את הפילוסופיה ואת עקרונות הדמוקרטיה.
 כל אלה שימושיים עבורנו גם כיום. התביעה ל"דמוקרטיה" עדיין קיימת, למרות שתכנה וצורתה סולפו לבלי הכר.

בדמוקרטיה האתונאית נוצרו הפילוסופיות של סוקראטס, אפלטון ואריסטו. שם הומצא התיאטרון, הדרמה, הטרגדיה, הקומדיה, המחזות של אייסכילוס, סופוקלס, אריסטופאניס, ושיטת ההוכחה באמצעות נימוקים הגיוניים. אנו משתמשים בכל אלה עד היום. הם נוצרו

בדמוקרטיה האתונאית - ובגללה . בספארטה - הפוליס השכנה לאתונה, החליטו שני מלכים ומועצת זקנים מה תעשה כל החברה, ושם לא נוצרה שום פילוסופיה, שום תיאטרון, שום טרגדיה וקומדיה, והפוליס של ספרטה לא השאירה אחריה אפילו מבנים או מטבעות. מדוע?

כי פילוסופיה, תיאטרון, טרגדיה, נוצרו בוויכוחים הציבוריים על השאלה: מה צריכה החברה לעשות? בוויכוחים על התשובות השונות לשאלה זו שהתקיימו לפני ההצבעה בכיכר שנודעה כ"אגורה". שם יכול היה כל אזרח לבטא את דעותיו בפומבי. בנושאים שנויים במחלוקת היתה אפילו חובה (שנקראה "פרהסיה") להביע השקפות בפומבי – כי שתיקה הייתה עבירה ברת-עונשין על-ידי החוק. כל האזרחים התווכחו והצביעו ישירות על כל הצעת החוק ומדיניות של אתונה.

בדמוקרטיה האתונאית לא היו בחירות. האזרחים מינו אנשים לבצע החלטות. מינויים כאלה נעשו באמצעות ות-ה-ג-ר-ל-ה, לא באמצעות בחירות. תפקידים ניתנו לשנה אחת בלבד. אף אחד לא יכול היה לכהן במשך שנתיים רציפות. בכל שנה מינו אנשים חדשים בהגרלות חדשות. אלו שסיימו את תפקידם היו חייבים למסור דין וחשבון על מעשיהם – והוענשו על כישלונותיהם.

מינוי פקידים באמצעות ות-ה-ג-ר-ל-ה מנע שחיתות והיווצרות אליטה וביטל תחרותיות פוליטית.

כל זה שונה בתכלית ממה שנקרא כיום "דמוקרטיה".

כיום "דמוקרטיה" פירושה משטר בו קומץ אנשים מחליט במקום אחרים מה תעשה כל החברה. זה נוגד את המשמעות המקורית של "דמוקרטיה" בה האזרחים עצמם - לא נציגיהם - מחליטים מה תעשה כל החברה.

דמוקרטיה איננה "חופש הדיבור" או "בחירות חפשיות". שני אלה הם חשובים אך אינם מהווים את שלטון חברי הקהילה. רק משטר בו כל האזרחים מחליטים כל חוק ומדיניות הוא "דמוקרטיה" דמוקרטיה אמיתית היא פוליטיקה בלי פוליטיקאים.

זו המשמעות המקורית של הדמוס-קרטיה כפי שהומצאה באתונה.

"חופש" הוא מצב בו אדם חי לפי החלטות שהוא עצמו החליט. יחיד – או ציבור – שחי לפי החלטות שהוא עצמו החליט הוא "חפשי". מי שחי – ביודעין ושלא ביודעין – לפי החלטות של אחרים, אינו חופשי. חופש מוחלט איננו אפשרי בחברה. הוא אפשרי רק כאשר אדם חי – מרצונו – מבודד משאר האנשים.

מי שחי עם אחרים נאלץ לעתים לקבל החלטות שלהם, ולהגביל את החלטותיו כך שלא תפגענה באחרים. אפילו לשני אנשים החיים יחד מרצון יש חילוקי דעות, וכל אחד מהם חייב, לעתים, לקבל החלטות של השני.

אם תמיד אותו אדם מקבל את החלטות האחר, הוא "מדוכא" על-ידי האחר. אך אם הם מתחלפים בקבלת החלטות של אחרים, הם מגבילים את החופש שלהם – מרצון – כדי לחיות ביחד. זה קורה במרבית המשפחות, הקהילות, הערים והחברות. בחברה אנשים מסכימים לציית להחלטות של אחרים אם אחרים, בתורם, מצייתים להחלטותיהם. אם אותו אדם או ציבור תמיד מציית להחלטות של אחרים הוא סובל דיכוי. חופש מוחלט לכל חבר בקבוצה איננו אפשרי בשום קבוצה, גם לא בקומונה אנרכיסטית הקטנה ביותר.

רוב האנשים מעדיפים לחיות בקבוצות כמו משפחה, שבט, חברה, עם חופש חלקי ולא מוחלט. עם זאת, ישנן דרגות שונות לחופש חלקי. חיים לפי החלטות של שליטים שנבחרו נותנים לאנשים יותר חופש מאשר חיים לפי החלטות של שליטים שלא נבחרו, כי הנשלטים יכולים לפחות להחליט מי יחליט בשבילם. אולם למי שחי תחת שליטים שהוא בחר יש פחות חופש ממי שחי לפי החלטות שהוא עצמו היה שותף לקבלתן. חברה בה כל אזרח יכול להציע, לדון ולהצביע על כל החלטה בקשר לחברה כולה היא חברה ששולטת בעצמה. הרוב – שהחלטותיו התקבלו – חי לפי החלטותיו ולכן הוא חפשי. המיעוט חייב לציית להחלטות הרוב ולכן אינו חפשי, אך אם יש לו אפשרות להפוך לרוב, אין הוא מדוכא. לאזרחים במשטר כזה יש הרבה יותר חופש מאשר לאלו בחברה בה קומץ נציגים מחליטים כל חוק ומדיניות.

"פוליטיקה ללא פוליטיקאים" (דמוקרטיה ישירה) מאפשרת את רמת החופש הגבוהה ביותר אשר אפשרית בחברה כלשהי. אין זה חופש מוחלט כי המיעוט חי לפי החלטות הרוב ולכן איננו חופשי. אך אלה שהם במיעוט

בנושא אחד יכולים להיות הרוב בנושא אחר. מיעוט שלא מונעים ממנו להפיץ דעותיו ולהפוך לרוב אינו חי תחת דיכוי. מיעוט שמונעים ממנו באמצעות תקנות (חוקים) – או מגבילים את יכולתו – להפיץ את דעותיו, חי בדיכוי. אך כל עוד ביכולתו לפרסם דעותיו ולהפוך לרוב אינו סובל מדיכוי. התנגדות לדעה איננה דיכוי. איסור על הפצת דעה הוא דיכוי. דמוקרטיה ישירה חייבת לאפשר לכל מיעוט להפיץ את דעותיו, גם אם הרוב מתנגד להן. משטר כזה יעודד וויכוחים פומביים על שאלות מדיניות, ויגביר את דאגת האזרחים לחברה. זה יחס ל את האדישות, השעמום, והדיכאון של רוב האנשים החיים כיום במשטר בו קומץ קטן מחליט הכל על החברה.

שיוויון פוליטי

9

הכרזת העצמאות האמריקאית מצהירה: "אנו מניחים כמובן מאליו שכל בני האדם נוצרו שווים". במקור האנגלי נכתב: "אנו מניחים כמובן מאליו שכל הגברים נוצרו שווים".

ומה בנוגע לנשים? האם גם הן "נוצרו שוות" לגברים?
האם יש בכלל שני יצורים כלשהם שנוצרו שווים?

כיוון שאין שני יצורים ש"נוצרו שווים", ההכרזה מנוגדת לעובדות הביולוגיות. לאיזה "שיוויון" התכוונו מחברי ההצהרה? האם התכוונו לשוויון ביולוגי? לשוויון בפני החוק? לשוויון כלכלי? לשוויון פוליטי? כל שיוויון כזה הוא דבר שונה. נראה כי הם התכוונו לשוויון בפני החוק – דהיינו, שאת החוקים יש ליישם באופן שווה לגבי כל האנשים, בלי להתחשב בהבדלי מוצא, גזע, מין, דת, מצב כלכלי או כוח, כך שלא יהיה אדם שהחוק אינו תקף לגביו. כשהנשיא ניקסון עבר על החוק בשנת 1974 (בשערוריית "וטרגיט") הוא הודח. זה המחיש את השוויון בפני החוק והראת כי גם נשיא ארצות הברית אינו עומד מעל לחוק.

כל זה הוא שיוויון ביישום החוקים, אך מה בדבר שוויון בסמכות לחוקק חוקים? האם לכל האזרחים יש סמכות שווה להציע, לדון ולהצביע על כל חוק? בהחלט לא! מעטים מאד האזרחים שיש להם סמכות להציע - ולהצביע - בעד חוקים ומדיניות.

אלה שיש להם כיום סמכות זו אינם מומחים למשפט אלא פוליטיקאים. שיוויון ביישום החוק לגבי כל האזרחים הוא דבר חשוב, אך שיוויון בסמכות לקבוע מה החוק הוא דבר חשוב יותר. סמכות לקבוע חוקים ומדיניות היא סמכות לקבוע כללים שכל האזרחים חייבים לציית להם.

לכל אזרח חייבת להיות סמכות להחליט איזה חוקים החברה צריכה לקבל. ככלות הכל, מטרת החוק היא לשפר את חיי כל האזרחים. האם אלה אשר חייהם צריכים להשתפר אינם זכאים להחליט בעצמם כיצד לעשות זאת? כנראה שלא, כי אין כיום שום חברה בה כל האזרחים רשאים להציע, לדון ולהצביע על כל חוק ומדיניות.

עיקרון השוויון הפוליטי קובע כי למרות שאין שני אזרחים זהים מבחינה כלשהי, לכולם יש סמכות להציע ולהצביע על כל חוק ומדיניות בחברה שלהם. רק אלה שיש להם שוויון זה חיים לפי החלטותיהם

- וחופשיים. כאשר לכל האזרחים יש סמכות שווה לחוקק חוקים, הם יכולים לחוקק סוגים אחרים של שוויון. הם יכולים להחליט מה יהיו כל חוקי החברה, לרבות סוגי שוויון אחרים.

את עיקרון השוויון הפוליטי יש ליישם לכל קבוצה, משפחה, שבט, אומה, צבא, מקום עבודה, בית ספר, ולחברה עצמה. עיקרון זה קובע את הזכות של כל חבר/ה בקבוצה להציע, לדון ולהצביע על כל החלטה של הקבוצה. אחדים יקבלו את העיקרון כמובן מאליו. אחרים יעדיפו למות מאשר לקבלו. הם יתנגדו ליישום בחברה בכללותה – אך יותר מכך במשפחה, בבית הספר ובמקום העבודה. עיקרון השוויון הפוליטי מבטל שלטון שליטה בכל תחום בחברה, במשפחות, בבתי הספר, במקומות העבודה, באיגודים המקצועיים ובמפלגות הפוליטיות. הוא משווה את זכויות וחובות ה"מנהיגים" וה"מונהגים", השליטים והנשלטים. שום מנהיגה של מפלגה פוליטית כלשהי, "ימנית" או "שמאלית", לא תסכים שלכל חברי מפלגתה תהיה סמכות שווה להציע, לדון ולהצביע על כל מדיניות של מפלגתם.

"דמוקרטים" רבים יטענו כי עיקרון השוויון הפוליטי מגזים ביישום הדמוקרטיה, ויגנו אותו כ"פופוליזם". הם מעוותים את משמעות הדמוקרטיה המקורית ומבטלים אותה כ"מיושנת" או "בלתי-מציאותית". תעמולה היסטורית נגד עיקרון השוויון הפוליטי תפרוץ ברגע בו תעלה תביעה למימוש. ההתנגדות לעיקרון השוויון הפוליטי תהיה רחבה ועמוקה בהרבה מההתנגדות לסוציאליזם, לאנרכיזם או לפמיניזם. סוציאליסטים יתנגדו לו לא פחות מקפיטליסטים, ויטענו כי מה שחשוב באמת הוא עיקרון השוויון הכלכלי, לא הפוליטי. סוציאליסטים מתעלמים מהעובדה שבכל המדינות שהתבססו על שוויון כלכלי (ברית המועצות וכל מדינות "הגוש המזרחי" לשעבר), החליט קומץ פקידי מפלגה הכל עבור כולם ו-99.99% מכל האזרחים היו חסרי סמכות כלשהי להחליט משהו, אפילו לא מי יחליט עבורם. אין פלא שמשטרים אלה קרסו בלי שפיכות דמים. מעטים מאזרחי משטרים אלה קמו להגן עליהם מקריסה זאת למרות שחונכו משך שלושה דורות לעשות זאת. רבים חשבו כי ביטול אי-שוויון כלכלי יבטל דיכוי וניצול, אך במשטרים של שוויון כלכלי קם שלטון המבוסס

על אי-שוויון פוליטי שיצר דיכוי וניצול גרוע יותר מאשר במשטרים המבוססים על אי-שוויון כלכלי. רוב אלה שנולדו והתחנכו במשטרי השוויון הכלכלי העדיפו לחיות באי-שוויון כלכלי מאשר באי-שוויון פוליטי.

קריסת ברית המועצות היא ההוכחה ההיסטורית כי שוויון כלכלי נחות משוויון פוליטי – ולא יכול ליצור אותו, רק שוויון פוליטי יכול ליצור כל שוויון אחר ולכן הוא עדיף על כל שוויון אחר.

מתנגדי השוויון הפוליטי טוענים כי למרבית האזרחים אין ידע הדרוש להבנת החוקים שהם מצביעים עליהם. אך זה נכון לגבי כל הפוליטיקאים המצביעים על חוקים כיום. רובם אינם מומחים לחוקים ובכל זאת הם דנים ומחליטים על הצעות חוק והצעות מדיניות.

הם מקשיבים למומחים אשר מסבירים להם את השלכות החוק או המדיניות המוצעת, ואז הם מחליטים בהתאם להעדפותיהם וערכיהם. כל אזרח יכול לעשות אותו דבר. אזרחים יכולים לצפות בטלביזיה בפאנל של מומחים המסבירים את מהות החוק או המדיניות המוצעים, ואז להצביע בעד או נגד. אם לחוק או למדיניות כלשהם יש תוצאות שליליות שלא נצפו מראש יכולים האזרחים לבטלם מתי שיחפצו. כל חברי הפאנלים ימונו ב-ה-ג-ר-ל-ה ויוחלפו באופן קבוע.

מפלגות

.10

מפלגה היא התארגנות של אנשים לשם הפצת רעיון פוליטי. מפלגה איננה רכיב של המדינה. אזרחים שרוצים להפיץ רעיון פוליטי מתארגנים למפלגה לשם הפצת הרעיון. כל מדינה יכולה לתפקד בלי מפלגות.

מפלגה גדולה זקוקה לאנשים שינהלו את משרדיה, יפיצו את השקפותיה, יארגנו מפגשים ודיונים, יגבו תרומות, יקימו סניפי מפלגה חדשים וישמרו על קשר קבוע בין חבריה. כדי לעשות זאת, מפלגה שוכרת עובדים במשרה מלאה. הם נקראים בשמות שונים - פקידים, מזכירים/ות, ביורוקרטים, "נומנקלטורה". השם לא חשוב; מה שחשוב הוא שאנשים אלה מתפרנסים מניהול המפלגה ושולטים בה. הפקידים מחליטים מה תעשה המפלגה, וכיצד תעשה זאת. הם מחליטים גם על מינויים במפלגה. רבים מהם דואגים יותר לגיוב שלהם במפלגה מאשר למדיניות המפלגה.

לכל מפלגה יש מדיניות משלה, אך יכולות להיות גרסאות שונות של אותה מדיניות. ברוב המפלגות, קבוצות שונות תומכות בגרסאות שונות של מדיניות המפלגה. כאשר מפלגה מסוימת זוכה לרוב בבחירות – בהן רבים מהציבור לא משתתפים – היא מתחילה לנהל את המדינה. ראש המפלגה הופך לנשיא או לראש ממשלה, ומנהיגי המפלגה הופכים לשרי ממשלה ומשתמשים בתפקידיהם הממשלתיים כדי ליישם את מדיניות המפלגה. כך פועלות רוב המדינות ה"דמוקרטיות". זה סותר את העיקרון הבסיסי של דמוקרטיה לפיו יש לכל אזרח זכות להשתתף בקביעת כל חוק וכל מדיניות. זה גם סותר את העיקרון הדמוקרטי של מינוי מקבלי החלטות לפי הגרלה בלבד.

שלטון מפלגה איננו דמוקרטי כי ב"דמוס-קרטיה" האזרחים עצמם - לא פקידים מפלגה - מחליטים על מדיניות. מה שנקרא כיום (בטעות) "דמוקרטיה" הוא שלטון נציגי האזרחים ולא שלטון האזרחים עצמם.

בדמוקרטיה אמיתית אין נציגים שמחליטים על מדיניות החברה. בדמוקרטיה מחליטים חברי מפלגה רק מה תהיה מדיניות מפלגתם, הם לא מחליטים מה תהא מדיניות החברה כולה. מפלגה יכולה

להציע לאזרחים מה להחליט אך לא להחליט במקומם מה תעשה כל החברה.

מפלגה שממליצה על מדיניות מסוימת תורמת לדמוקרטיה, אך מפלגה שמחליטה על מדיניות במקום האזרחים היא אנטי-דמוקרטית בעליל.

לאחר מלחמת העולם השנייה, התנוונו כל המפלגות בעולם בשני מובנים:

1. השליטה בהן עברה מהוגי הדעות לפקידים המנהלים אותן.
2. מפלגות החלו לשאוף לשלטון כדי לקדם את חבריהן, לא את החברה.

ברוב הארצות כיום מנהלים פקידי מפלגות את המדינות (והמפלגות) לטובתם, לא לטובת כל האזרחים.

רבים חושבים שזה "נורמאלי".

בדמוקרטיה ישירה, כל חברי מפלגה יחליטו מה תעשה מפלגתם אך לא מה תעשה מדינתם.

מה תעשה המדינה יחליטו כל האזרחים.

11. דמוקרטיה ישירה

ל"פוליטיקה" יש שתי משימות :

1. להחליט מה תעשה כל החברה. 2. לבצע החלטות אלה.

בדמוקרטיה ישירה יש לכל אזרח סמכות להשתתף במשימה הראשונה, להציע הצעות החלטה, לדון בהן ולהצביע בעדן. וויכוח פומבי על השאלה: מה חייבת החברה לעשות? הוא ליבת הדמוקרטיה הישירה.

באתונה, דירבן הוויכוח אנשים ליצור פילוסופיה (חשיבה ביקורתית על החשיבה) להמציא את התיאטרון, את הטרגדיה, את הקומדיה, לשכנע אנשים באמצעות שיקול הגיוני ולא בתוקף סמכות.

וויכוחים ציבוריים על המדיניות הם אמיתיים רק אם כל האזרחים יכולים להשתתף בהם. איך יכולים מיליוני אזרחים לעשות זאת? כיום - באמצעות וויכוחים בטלוויזיה, והצבעות בטלפונים ניידים, בכרטיסים מגנטיים, במסכי מגע. באינטרנט.

באתונה העתיקה, האזרחים דנו על מדיניות בשוק שנקרא "אגורא". האגורא המודרנית היא הטלוויזיה, בה יכול כל אזרח לדבר למיליוני אזרחים אחרים. בדמוקרטיה ישירה, לכל תחום בחברה (בריאות, חינוך, תעשייה, אוצר וכ'ו) יוקצה ערוץ טלוויזיה שיפעל כל היממה וכל השנה.

בערוץ יופיע פאנל של מומחים לנושא הנדון. חברי הפאנל חייבים להיות בעל ידע וניסיון בכל הקשור לנושא הנדון. הם יענו לשאלות טלפוניות של הציבור. הם יסבירו את הצדדים השונים של כל הצעה.

חברי הפאנל ימונו ב-ה-ג-ר-ל-ה (לא בבחירות) מתוך רשימת כל המומחים לנושא. חברי הפאנל יוחלפו באופן קבוע; אף חבר לא יכהן שתי תקופות רצופות. מתן טובת-הנאה לחברי פאנל יהיה פשע בר-ענישה.

ערוץ הטלוויזיה יציג רשימות של הצעות החלטה, והפאנל ידון ביתרונות ובחסרונות של כל אחת. הצופים יוכלו להתקשר בכל זמן נתון כדי לשאול, לבקר או להציע הצעות. לכל הצעה יוקצה זמן (שייקבע באמצעות חוקה). כאשר זמן זה יחלוף, תובא ההצעה להצבעה. לציבור יוקצה פרק זמן קבוע מראש להתווכח (ולהצביע) על כל הצעה. הצעה שתזכה במספר

הדרוש של קולות, תוגש לסיבוב שני של דיון והצבעה. הצעת החלטה שתשיג את המספר הדרוש של קולות בסיבוב הצבעה שני, תהפוך למדיניות רשמית. אם אזרחים ידרשו הצבעה שלישית, תוגש ההצעה לסיבוב שלישי של דיון והצבעה. כל זה הוא בגדר הצעה. יש מקום להצעות שונות למימוש הרעיון.

וויכוחים ציבוריים על הצעות החלטה, המתקיימים תוך מעורבות של מיליוני בני אדם, אפשריים כיום. כאשר תמומש "פוליטיקה בלי פוליטיקאים" יצטרכו כל האזרחים לנסח כללים לניהול המשטר.

בעיות בלתי-צפויות יצוצו, אך "כאשר יש רצון – יש דרך". במיוחד בעזרת טלוויזיה, טלפונים ניידים, כרטיס מגנטי, מסך מגע ורשת האינטרנט. כבר כיום נעזרים מיליונים ברשת האינטרנט כדי לדון להצביע בסקרים שונים ולהגיב על ידיעות שונות. כיום מאפשרת הטכנולוגיה האלקטרונית לכל אזרח להשתתף בוויכח מה תעשה כל החברה ולהחליט באיזו טכנולוגיה להשתמש ואיך. כרגע מספיק להבין שימוש בתקשורת אלקטרונית מאפשר הקמת משטר בו כל אזרח יכול להציע, לדון ולהצביע על כל הצעת חוק ומדיניות. דיונים כאלה מתקיימים כבר כיום: בפורומים ברשת האינטרנט, בתוכניות רדיו של "מאזינים למאזינים", ב"וועידות אזרחים", במפגשים ציבוריים. השאלה היא איך להעביר את הדיונים למישור הפוליטי - בשאלות הנוגעות למדינה כולה - ולהצביע עליהן.

כאשר יחליטו האזרחים מה תהיה המדיניות, יוגרלו אנשים לצוות שתפקידו לבצע אותה. לכל מדיניות - צוות ביצוע משלה. חברי צוות הביצוע יוגרלו מתוך רשימות של מומחים לנושא החלטה. הם יוחלפו באופן קבוע. תלונות על אי-יעילותם או על שחיתותם תיחקרנה, ובמקרים של שחיתות יהיו גם עונשים. על כל פנים, תפקיד צוות הביצוע הוא להחליט כיצד תבוצע החלטה, לא מה תוכן החלטה.

12. דמוקרטיה ישירה במקום העבודה.

השימוש בטלוויזיה, ובכל אמצעי תקשורת אחר, כדי להחליט החלטות, מעורר את השאלה: מי מחליט מה להראות בטלוויזיה? מי שעושה זאת יכול לערוך מניפולציה בכל הקשור לדיון ולהצבעה. זה מעורר שאלה נוספת:

מי מחליט מה לעשות בכל מקום עבודה, לא רק בטלוויזיה? הדמוקרטיה הישירה נותנת תשובה ברורה: כל עוד לא החליטו רוב האזרחים אחרת, יש לכל העובדים בכל מקום עבודה סמכות להציע, לדון, ולהחליט הכל בנוגע לכל מה שקשור למקום עבודתם. התשובה לוויכוח בין תומכי "הפרטה" לתומכי "הלאמה" היא:

לא "הפרטה" ולא "הלאמה" אלא דמוקרטיה ישירה בכל מקומות העבודה. כי הבעיה האמיתית איננה "הפרטה" או "הלאמה" של מערכת החשמל, הרכבות, הדואר וכו', כפי שחסידי בעלות פרטית או בעלות ממשלתית מציגים זאת, הבעיה האמיתית היא דמוקרטיזציה של תהליך העבודה.

המאבק האמיתי הוא על זכותו של כל עובד להציע, לדון ולהצביע, בכל החלטה הנוגעת לעבודתו.

כאשר לכל עובד/ת יש זכות להציע כל הצעת החלטה, לדון בה ולהצביע עליה תהפוך העבודה למעניינת, ליעילה ונעימה יותר. העובדים יפנו חלק מזמנם לניהול מקום עבודתם, ולא רק לעבודה עצמה. כאשר כל ההחלטות בכל מקומות העבודה נעשות ישירות בידי העובדים, יוקצו חלק משעות העבודה היומיות לדיונים והצבעות.

אם עובדים יחליטו למנות מומחים לשם ביצוע החלטות, ייעשה המינוי בהגרלה ולעובדים תישמר הזכות לבטל כל מינוי בכל זמן נתון שהוא.

רבים טוענים כי דמוקרטיה ישירה במקום העבודה היא "בלתי-אפשרית". אך האם היא רצויה, מבחינתם? אם התשובה חיובית אזי "אם תרצו אין זו אגדה". במקום עבודה בו שוררת דמוקרטיה ישירה אין צורך במנהלים מהחוץ או באיגוד מקצועי. אין צורך באיגוד המייצג את העובדים כי העובדים מייצגים את עצמם. אין צורך במנהלים מהחוץ כי העובדים ימנו מנהלים מתוך עצמם. "לנהל" זה "להחליט". כשכל העובדים

מחליטים הכל בנוגע לעבודתם הם "מנהלים" את עבודתם. מצב זה יוזיל מאוד את עלויות הייצור וישים קץ לסכסוכי עבודה כי העובדים לא יתנגדו להחלטות שהם עצמם החליטו.

במקומות עבודה קטנים, אפשר לקיים דיונים והצבעות בהרמת ידים. אם מדובר באלפי עובדים אפשר להשתמש בתקשורת אלקטרונית.

כבר היום יש לכל מקום עבודה אתר באינטרנט, ולמקומות עבודה גדולים יש רשתות פנימיות של דואר אלקטרוני בהן העובדים מתכתבים ביניהם. לכל מקום עבודה יש עלונים המחולקים לעובדים, ובמקומות עבודה רבים משתמשים בכרטיסים מגנטיים כדי לדווח על שעת הגעה ויציאה. בכל מקום עבודה יש היום טלפונים סולאריים, טלוויזיות, מערכות טלפונים מתקדמות ועוד. באמצעים אלה אפשר להשתמש כדי ליישם דמוקרטיה ישירה במקום העבודה.

מדוע שעובד ישתמש בכרטיס המגנטי שלו כדי לדווח על שעות עבודתו ולא כדי להצביע על כל החלטה הנוגעת לעבודתו?

לא הפרטה ולא הלאמה.

רק דמוקרטיה ישירה בכל מקומות העבודה.

13. דמוקרטיה ישירה בחינוך

בחינוך כיום אין לתלמידים, להורים, ולרוב המורים סמכות להשפיע על תוכנו וצורת הגשתו של החומר הנלמד. זה יוצר שעמום, שינון ותסכול. הוראה חייבת לעורר חשיבה ביקורתית, סקרנות ויצירתיות. שיטת החינוך הנוכחית המבוססת על דחיסת מידע לזיכרון הפכה למיושנת כי אפשר כל רגע לגשת לרשת האינטרנט ולקבל מידע בכל נושא. כיום חשוב הרבה יותר לפתח סקרנות ביקורתיות ויצירתיות אצל התלמיד במקום לדחוס מידע לזכרונו.

כבר היום, עוברים באוניברסיטאות רבות להוראה בעזרת מיחשוב: סטודנטים יכולים לצפות ולהאזין לשיעור בביתם בזמן שנוח להם, באמצעות תוכנות ולהאזין לקבצי אודיו, או לצפות בקבצי וידאו באמצעות רשת האינטרנט. אך שיטת החינוך עדיין מחייבת סטודנטים לבלוע מה שמלמדים אותם במקום לעודד אצלם ביקורת ויצירתיות.

דמוקרטיה ישירה בחינוך מבוססת על מפגשי מורים הורים ותלמידים בבתי-ספר, ועל מפגשי סטודנטים ומרצים במוסדות להשכלה גבוהה. כאשר במפגשים כולם מתווכחים ומחליטים מה יהיה התוכן והצורה של הלימוד, משתנה הלימוד לגמרי. כיום יש כבר בתי-ספר בודדים שפועלים כך, אך פעילותם היא מקומית ולא כלל-חברתית. מרצים רבים מלמדים מה שכופים עליהם ללמד, לא מה שתלמידים מעוניינים ללמוד. במערכת חינוך המבוססת על דמוקרטיה ישירה יהיה היצע רחב של מקצועות לימודיים, כאשר לסטודנטים או לתלמידים יש סמכות להציע ביקורת - וחלופות - כדי לשפר ולקדם את לימודיהם. מרצים יוכלו לגבש יחד עם תלמידיהם תוכנית לימודים. לימוד מתוך עניין, מחשבה, סקרנות, ביקורת ויצירתיות יהפוך לתענוג עבור המרצה, המורה, הסטודנט והתלמיד. שיתוף התלמידים בהחלטות על תוכן וצורת הלימוד יהפוך את הלימודים ליותר מעניינים, מסקרנים, ויצירתיים. עצם השימוש בד"י בחינוך הוא גורם מחנך כי מי שהתחנך כך גם יתנהג כך בחברה.

בכל משטר מעצבת שיטת החינוך את עקרונות ההתנהגות של האזרח. ד"י בחינוך תשנה באופן מהותי את היחסים בין מורה לתלמיד. כיום, מהות הלימוד היא צבירת ידע קיים. אך במציאות

הנוכחית נוצר ידע חדש כל רגע. תלמידים צעירים יכולים כיום ללמד את מוריהם על חידושים ואמצאות. מורים רבים אינם יודעים כלל להשתמש במחשב ביתי כדי להקליד מכתב או לגלוש באינטרנט – דבר שאותו יודעים מרבית בוגרי בתי הספר היסודיים!

ילדים רבים מלמדים כיום את הוריהם כיצד להשתמש בטלפון הנייד שלהם. מצב כזה מעולם לא היה קיים בעבר. האינטרנט מאפשר לכל הרוצה בכך להשתמש בשירותיו לצורכי לימוד, קריאת חדשות, התכתבות עם חברים, הפצת דעות, היכרויות, קניות, קבלת מידע על חשבון הבנק וצבירת מידע בכל נושא, החל ברפואה וכלה בגידול בעלי חיים.

בימינו, מחשב נייד שניתן להשתמש בו בכל מקום בעולם, בדרך לעבודה, בפקק תנועה, בנסיעה ברכבת או באולם הרצאות, כבר איננו חידוש גדול במיוחד. שימוש במחשבים ישחרר מורים משיגרת הוראה משעממת ויעניק להם זמן והזדמנות להנחיל לתלמידים חשיבה ביקורתית ויצירתיות שמחשב אינו יכול להנחיל.

מפגשי פנים אל פנים בין מורה לתלמיד, או בין מרצה לסטודנט, הם בעלי חשיבות חדשה בימינו. המורה לא חייבת לעשות מה שמחשב יכול לעשות – כלומר, להעביר מידע. כיום צריך ללמוד כיצד להתייחס למידע. על המורה ללמד את התלמיד לחשוב באופן ביקורתי ויצירתי. יש להפוך מונולוגים של מורים לדיאלוגים בין מורים לתלמידיהם.

חינוכם של תלמידים צעירים מאד דורש הדרכה של מורים. בדמוקרטיה ישירה, החל מן הגיל הרך, יטפח החינוך את אוטונומיה של הילד, ובמיוחד את כיבוד האוטונומיה של האחר, במקום משמעת וצייתנות.

"מרד הנעורים" הוא, במידה רבה ניסיון להתמרד נגד נורמות, ערכים, דרכי-התנהגות ועקרונות שהוטבעו בילדים על-ידי מורים והורים, אשר התבססו על משמעת וצייתנות ולא על שיכנוע והסכמה.

מורים, סטודנטים, ותלמידים יכולים לממש דמוקרטיה ישירה בחינוך כבר היום. לכל מוסד חינוכי יש זכות לקיים בתוכו דמוקרטיה ישירה ללא מעורבות מבחוץ. אם דמוקרטיה ישירה במערכת החינוך תיצור תוצאות בלתי רצויות, אפשר לשנות זאת באמצעות הצעות החלטה חדשות, דיון בהן והצבעה עליהן. זהו חלק חיוני בתהליך הלמידה.

14. דמוקרטיה ישירה במשפחה

ברוב המשפחות בעולם כיום מחליט הגבר את רוב ההחלטות החשובות, ורוב הנשים והילדים מצייתים גם כשהם מתנגדים להחלטות. לכן רוב הנשים והילדים אינם חופשיים, כי אינם חיים לפי החלטותיהם.

המסורת והדת תומכות בסידור זה. נשים רבות שהתחנכו לפי מסורת ודת, מסכימות ומצדיקות סידור כזה למרות שהוא שולל מהן את החופש. כל עוד הנשים אינן חופשיות גם הגברים לא יוכלו להיות חופשיים. הם נשלטים על ידי שאיפת השליטה שלהם. כאשר יחסים בין אנשים מבוססים על שליטה האדם או שולט או נשלט. זהו מערך השליטה. רבים מנסים לשנות את מצבם בתוך מערך זה ולהפוך מנשלט לשולט. זה מותיר את מערך השליטה עצמו תקין ויציב. המאבק נגד מערך השליטה איננו מופנה כנגד הגברים אלא כנגד שליטה. אם נשים תיהפכנה לשולטות, ישתנו התפקידים אך לא מערך השליטה

רבים מתמכרים למערך השליטה - כשולטים - או כנשלטים. שליטה בילדים על-ידי הורי הם (בבית, בגן הילדים, בבית הספר או באוניברסיטה) היא חלק ממערך השליטה. מערך זה מעצב אצל אנשים אופי עבודתי המחפש פיצוי על היותו נשלט בכך שהוא שולט באחרים. זה מנציח את מערך השליטה במשפחה - ובחברה. משפחות המאורגנות לפי מערך השליטה מעצבות את ילדיהן להיות אזרחים כנועים, כפופים למרותם של מנהלים, מומחים, פקידי איגוד מקצועי, פוליטיקאים - והמדינה.

אנשים כאלה רוצים לשלוט באחרים.

רק לאחר ביטול מערך השליטה אפשר לצאת מן המעגל הזה.

דמוקרטיה ישירה מחליפה את מערך השליטה במערך של אוטונומיה במשפחה, בחינוך, בעבודה ובמדינה. ביוונית "אוטו" פירושו "עצמי", ו"נומוס" פירושו "חוק". "אוטו-נומיה" פירושו "חי לפי חוקים שעשה בעצמו". במערך של אוטונומיה, אדם שולט רק בעצמו, והוא עושה זאת תוך כיבוד אוטונומיה של אחרים. בתוך המשפחה פירוש הדבר הוא

שהורים מכבדים – ומטפחים – את האוטונומיה של בן-הזוג, וגם של ילדיהם. אין פירוש הדבר שהילדים עושים כל מה שהם רוצים. ההורים מדריכים אותם לכבד את האוטונומיה של אחרים – של הוריהם, משפחתם, חבריהם.

כיבוד אוטונומיה של אחרים איננו טבוע באדם מלידה אלא נרכש. מבוגרים שיש להם ניסיון בכך צריכים להדריך את ילדיהם להיות אוטונומיים (רמת ההדרכה תלויה בניסיון הילד).

הדרכה חייבת להימנע מאילוף. הדרכה חייבת להציב גבולות לרצונו של הילד ולטפח את יכולתו להחליט בתוך גבולות אלה. טיפוח האוטונומיה של הילד ויכולתו לכבד אוטונומיה של אחרים תיצור אנשים אחראיים בעלי העדפות אנתרופוצנטריות, המסוגלים להקים – ולקיים – חברה המנוהלת על-ידי כל אזרחיה לטובת הקהילה, החברה והאנושות.

15. כללי יסוד לדמוקרטיה ישירה

לכל משטר יש כללי יסוד לפיהם הוא מתנהל. כללים אלה קרויים "חוקה". כללי היסוד של דמוקרטיה ישירה הם החוקה שלה. גם חוקה אפשר לשנות בכל עת, אך לשם כך דרוש רוב מיוחס (למשל, 80% מכלל האזרחים) זה נחוץ כדי להגן על החוקה משינויים מקריים או קלי-דעת, כדי שתישאר בת-קיימא. רק אזרחי דמוקרטיה ישירה מוסמכים לקבוע את החוקה שלה, אך אלה הפועלים למימוש ד"י כיום יכולים להציע עקרונות שאזרחי ד"י יקחו בחשבון בבואם לנסח חוקה.

דמוקרטיה ישירה מבוססת על השוויון הפוליטי של אזרחיה ללא קשר להבדלי מין, מוצא, השקפה. שוויון פוליטי פירושו שכל אזרח זכאי בכל רגע להציע ולדון בכל החלטה הקשורה לחברה כולה, ולהצביע עליה. הערך העליון בדמוקרטיה ישירה הוא אנתרופוצנטריזם (טובת האדם). ד"י שוללת אגו-צנטריזם (אנוכיות אישית), אתנו-צנטריזם (אנוכיות לאומית), ותיאו-צנטריזם (אנוכיות דתית). כי אלה מולידים סכסוכים בלתי-פוסקים.

חוקת הדמוקרטיה הישירה חייבת למנוע הפיכת ד"י ל"דיקטטורה של הרוב" שתגרום מחלוקות ותהרוס את הד"י. אפשר למנוע "דיקטטורה של רוב" בעזרת חמשה עקרונות:

1. לכל מיעוט יש זכות לבטא ולקדם את השקפותיו – גם אם הרוב סולד מהן. שום רוב אינו מוסמך לבטל זכות זו. "מיעוט" יכול להיות אתני, פוליטי, מיני, דתי או עדתי, כולל מיעוט שמתנגד לדמוקרטיה ישירה.

2. לכל מיעוט יש זכות להטיל וטו על החלטות מסוימות, אך עליו להציע פשרה באמצעות הצעת החלטה חלופית לזו שעליה הטיל וטו. כל האזרחים יחליטו מראש על איזה החלטות אפשר להטיל וטו.

3. במקרים מסוימים מיעוט יכול להיות פטור מחובת ציות להחלטות מסוימות. במקרה כזה רק מי שתמך בהחלטה יהיה כפוף לה. כל האזרחים יחליטו מראש לאיזה החלטות ליישם עיקרון זה.

4. החוקה תקבע איזה החלטות זקוקות לרוב רגיל (מתוך אלה שהצביעו) איזה - לרוב מתוך כלל האזרחים, ואיזה - לרוב מיוחס. (מתוך כלל בעלי זכות ההצבעה). החלטות מיוחסות תתקבלנה רק אם 60% או יותר מכל האזרחים הצביעו עבורן.

5. אם אחוז מסוים מכלל האזרחים מציעים לדון ולהצביע על הצעת החלטה, היא תובא לדיון והצבעה של כל האזרחים.

חוקת הדמוקרטיה הישירה חייבת להגן על כל מיעוט מפני אי-התחשבות הרוב במיעוט. מיעוט חייב לציית להחלטות הרוב אך להיות מוגן משימוש לרעה בהחלטות רוב.

החוקה חייבת למנוע שימוש בהחלטות רוב לשם דיכוי כל מיעוט. החלטת רוב איננה דיכוי אם היא מאפשרת למיעוט להפיץ את דעותיו ולפעול לקבלת החלטה אחרת שתוכנה נוגד את תוכן ההחלטה לה מתנגד המיעוט. מי שיש לו רוב בהחלטה מסוימת חייב לשקול כיצד היה מגיב לו היה במיעוט. כל אלה שהם הרוב חייבים לזכור כי בעתיד יתכן שהם יהיו במיעוט ועליהם לצמצם ככל האפשר את אי-נוחות המיעוט.

רוח הדמוקרטיה הישירה מבוטאת על כבוד האוטונומיה של האזרחים, כולל אלה שהם במיעוט בשאלות מסוימות.

חשוב להבין כי "רוב" אין פירושו "טוב".

החלטת רוב איננה בהכרח החלטה טובה. מימושה יכול לגרום לתוצאות בלתי רצויות גם לאלה שהצביעו עבורה. במקרה כזה יש לקיים דיון חדש על הנושא ולקבל החלטה אחרת. רוב יכול לשגות ואנשי הרוב חייבים תמיד לשקול את האפשרות שהחלטתם תגרום לתוצאות בלתי-הפיכות. בכל מקרה ספקנות עצמית עדיפה על ביטחון עצמי מוחלט.

כיצד פועלת דמוקרטיה ישירה

.16

בדמוקרטיה ישירה אין ממשלה, אין כנסת ואין בחירות. כל אזרח זכאי בכל רגע להציע, לדון ולהצביע, בכל החלטה הנוגעת לכל החברה. כל האזרחים הם "כנסת" וכל אזרח הוא "חבר כנסת".

לכל תחום בחברה, כגון בריאות, חינוך, אוצר, חקלאות, תחבורה וכו', מוקדש ערוץ טלוויזיה שיפעל עשרים וארבע שעות ביממה בכל ימות השנה. בכל ערוץ ישב פאנל של מומחים לנושא הנדון. חברי כל פאנל ימונו בהגדרת-המתוך כלל בעלי הניסיון והידע בנושא הנדון ויוחלפו בקביעות. הפאנל ידון ביתרונות ובחסרונות של כל הצעה שהוצעה על-ידי כל אזרח. הצעה תעלה לדיון של פאנל אם אחוז אחד מהאזרחים תומך בה. רשימת ההצעות העומדות לדיון תוצג בערוץ, ואזרחים יוכלו לטלפן ולכונן רוב הדרוש לדיון בה. כל הצעה תידון במשך זמן קצוב מראש שיקבע בחוקה. לאחר הדיון תתקיים הצבעה על ההצעה. ההצבעה תיעשה באמצעות טלפונים ניידים, פקסים, כרטיסים מגנטיים, או באינטרנט, בשיטות שיבטיחו סודיות מירבית ואבטחה מפני זיופים.

הצעה שתקבל רוב תוגש לסיבוב שני של דיון והצבעה ולסיבוב שלישי - אם יהיה צורך בכך. אם ההצעה תזכה ברוב רגיל, הסיבוב השני (או השלישי) יהפוך אותה למדיניות רשמית, אלא אם דרוש רוב מיוחס (למשל, הצעת שינוי בחוקה) לאישורה. לכל אזרח יש קול אחד - כלומר זכות להצביע פעם אחת על כל הצעת החלטה. החוק יאסור הצבעה במקום אחרים וגם הצעת או קבלת טובות הנאה תמורת הצבעה. הצבעה איננה חובה כי אם זכות, אך החלטה מחייבת את כולם - כולל אלה שלא הצביעו.

אזרחים יוכלו לטלפן בכל זמן לכל ערוץ כדי להציע הצעות, להעיר הערות, או לשאול שאלות. חברי פאנל יענו ויציעו פתרונות לבעיות.

כל האזרחים יכולים להחליט לאיזה הצעות ידרש רוב רגיל מבין המצביעים, ולאיזה ידרש רוב מבין כלל ציבור בעלי זכות ההצבעה, או רוב מיוחס של יותר ממחצית בעלי זכות ההצבעה.

לכל אזרח שמורה הזכות להציע הצעת החלטה, להצביע על כל הצעת החלטה ולבקר כל הצעת החלטה.

לאחר קבלת החלטה, ימונה צוות **לביצוע** ההחלטה. גם חברי צוות זה ימונו ב-ה-ג-ר-ל-ה (מתוך כל אלה שיש להם ידע וניסיון בנושא) וישמשו בתפקידים שנה בלבד. לאחר שנה ימונה צוות חדש בהגרלה חדשה. תפקיד צוות הביצוע הוא לנקוט בכל הצעדים הדרושים לשם מימוש החלטת רוב האזרחים. מינוי ב-ה-ג-ר-ל-ה ימנע שחיתות וניסיונות לקבוע את הצוות הממונה על ביצוע כי אי אפשר לקבוע מי יזכה בהגרלה.

כל האזרחים יחליטו על איזה סוג של החלטות יכול המיעוט באותה החלטה להטיל ווטו. כאשר מיעוט מטיל ווטו על החלטה עליו להציע החלטה חלופית. החלטה זו נועדה להשיג פשרה בין החלטת הרוב לעמדת המיעוט. אין זכות וטו על החלטה בלי הצעת החלטה חלופית כי החלטה התקבלה כדי לענות על צורך, ובהיעדר כל החלטה הצורך נותר בעינו. בתגובה לווטו יכול הרוב לשנות את ההחלטה המקורית ולנסח החלטה חדשה שתתחשב גם בדעת המיעוט.

כל האזרחים יחליטו איזו החלטה מחייבת רק את אלה שהצביעו עבורה אך לא את אלה שהצביעו כנגדה.

דמוקרטיה ישירה תיושם במקומות העבודה, במוסדות החינוך ובמשפחה. עם זאת, עובדים במקום עבודה מסוים או סטודנטים וסגל במוסד חינוך מסוים יכולים – בדיוק כמו שאר האזרחים במדינה כולה – לדחות את זכותם להחליט מדיניות ובמקום זאת למנות מקבלי-החלטות כרצונם, בתנאי שנשמרת זכותם לחזור לדמוקרטיה ישירה בכל רגע. כל האזרחים יהיו מחויבים לחוקה אשר תקבע מהם חוקי היסוד של הדמוקרטיה הישירה.

שינוי החוקה אפשרי בכל עת אך ידרוש רוב מיוחס. כל החלטה יכולה להיות מוגשת לדיון חוזר ולהצבעה לאחר שנה.

17. בעיות בדמוקרטיה ישירה

על כל שיטה לקבלת החלטות עבור חברה להתמודד עם שני סוגי בעיות:
 1. בעיות טכניות. 2. בעיות מהותיות.

לבעיות טכניות יש פתרונות טכניים, אך בעיות מהותיות הן כמו התפרצויות של הרי געש: אפשר לטפל בהן אך לא להיפטר מהן. הן יכולות להופיע שוב - בצורה חדשה, ויש לטפל בהן בדרכים חדשות.

בעיות טכניות בדמוקרטיה ישירה נובעות מכך שמיליוני אזרחים זכאים להציע הצעות החלטה, לדון בהן ולהצביע עליהן, וגם ממצבי חירום בהם צריך להחליט החלטות סודיות או החלטות בזמן קצר ביותר.

בעבר לא היו פתרונות לבעיות אלה כי האמצעים הטכניים לפתרון לא היו קיימים. כיום מאפשרת תקשורת אלקטרונית לברר תוך דקות מה רוצים מיליוני בני חווה. ברור שהליכים לביצוע בירור כזה חייבים להיות מתוכננים כך שיאבטחו סודיות ופרטיות. אם זה אפשרי בהחלטות כספיות זה אפשרי גם בהחלטות פוליטיות.

ועדות שיחליטו בכל הנוגע לנושאים אלה יכולים לפתור בעיות אלה, אולם יש למנות וועדות בהגרלה ולהגביל את המינוי לשנה אחת.

זה ימנע היווצרות אליטות השולטות בחברה באמצעות תפקידן הטכני. ועדות הביצוע יחליטו כיצד תבוצענה ההחלטות, לא מה יהיה תוכן. כיום יש לממונים על ביצוע החלטות כוח רב כי תפקידם איננו מוגבל בזמן (פקיד ממשלה יכול לשמש בתפקידו שנים רבות) זה מאפשר היווצרות אליטות. הן נוצרות כאשר אחראים לביצוע מתמנים באופן אישי או בבחירות ולא בהגרלה או כאשר אינם מוחלפים. וועד לביצוע דרוש כי לשם ביצוע החלטות דרוש לעתים ידע טכני בנושא ההחלטה.

בעיות מהותיות שונות לחלוטין ומקורן בעובדה שאין דרך להבטיח שתוצאות החלטה תהיינה "טובות".

כל החלטה יכולה לגרום לתופעות לוואי בלתי-צפויות, בלתי-רצויות - אפילו הרסניות - לא רק למתנגדיהן אלא גם לתומכיהן. זה קרה להחלטות של אפיפיורים, דיקטטורים, נשיאים, נציגים, מומחים, אבות, אמהות, וגם - לעצמנו. הסיכוי שאפיפיור, דיקטטור, נשיא, יושב ראש, או נציג, יבטל

החלטה שלו כי תוצאותיה אינן רצויות הוא קטן מאוד. לפי החלטת הכנסיה הקתולית האפיפיור אינו יכול לטעות. אך גם אם מוסכם שנציג שנבחר על ידי אחרים קיבל החלטה רעה הרי הסיכוי שהנציג יוחלף בשל כך הוא קטן. אנשים שמחליטים במקום אחרים (בין אם זה מנכ"ל חברה, חבר מועצת העירייה, יו"ר מפלגה, פקיד ממשלה או אב המשפחה) מסרבים להודות באחריותם לתוצאות החלטותיהם, כי הודאה כזאת מערערת את סמכותם להחליט במקום אחרים. הם תמיד טוענים שאינם אחראים לתוצאה בלתי-רצויה של החלטותיהם. למשל, ראשי ממשלה נוהגים להאשים את קודמיהם בתפקיד בכישלונותיהם.

בדמוקרטיה ישירה די שאחוז אחד מכלל בעלי סמכות ההחלטה (כלומר, מכל האזרחים) ידרוש לקיים דיון על החלטה שהובילה לתוצאה בלתי-רצויה כדי לפתוח בדיון שעשוי לשכנע את הרוב לבטל את אותה החלטה. זה לא מבטיח שהחלטה שתוצאותיה בלתי רצויות תבוטל, אך האפשרות לעשות כך בדמוקרטיה ישירה גדולה לאין ערוך מאשר במשטר נציגים בו אלה שמחליטים הם אלה שקובעים מי אחראי לתוצאות בלתי-רצויות של החלטה, וברוב המקרים – הם מאשימים אחרים.

כאשר החלטות של נציגים גורמות לתוצאות שליליות האזרחים מחליפים נציגים אך לא ערכים. אך הבעייה היא הערכים ולא הנציגים. במשטר נציגים האזרחים אינם שוקלים מחדש את הערכים שגרמו להם לבחור בנציגים מיומנים אלא רק את אחרי ות הנציגים להחלטותיהם. נציגים הם חיץ הפוטר את האזרחים מאחריות להחלטות נציגיהם ומונע מהאזרחים להבין שלעתים תכופות הערכים שגרמו להם לבחור בנציגים – לא הנציגים – הם הסיבה לתוצאות שליליות של החלטות.

בדמוקרטיה ישירה האחריות על החלטות מוטלת ישירות על האזרחים עצמם כי הם החליטו ולא נציגים. קבלת אחריות להחלטות היא בעלת ערך חינוכי. דמוקרטיה ישירה מאפשרת חינוך עצמי כי היא חושפת את הקשר בין תוצאות של החלטה לבין הערך שגרם להחלטה.

חינוך האזרחים בדמוקרטיה ישירה לא נעשה בידי אידיאולוגים ש"יודעים" מה "טוב" עבור הרוב אלא על ידי בחירת האזרח במדיניות (לא בנציג שיעשה זאת במקומו) והיא מחייבת את האזרח לבדוק ערכים שגרמו להחלטה שתוצאותיה אינן רצויות.

סכסוכים בין רוב מקומי לרוב ארצי בד"י הם בלתי-נמנעים. למשל, בית-ספר מקומי יכול ללמד דיעות שרוב האזרחים מתנגדים להן. מפעל יכול להיפטר מפסולת בצורה שתגרום זיהום במדינה כולה. עדיף לפתור ניגוד בין רוב מקומי לרוב ארצי באמצעות הסכמה כללית מראש איזה נושאים יוחלטו ברוב של כל האזרחים ואיזה - ברוב מקומי של אלה המעורבים ישירות בנושא ההחלטה. למרות שרוב כללי יכול לכפות את החלטותיו על רוב מקומי יהיה זה בלתי רצוי להשתמש בכפייה כי הדבר יגרום לתומכי הרוב המקומי לנקוט באמצעים קיצוניים שיתפתחו לסכסוך אלים ממושך. בסופו של דבר שני הצדדים יתעייפו מהסכסוך ויסיימו אותו בפשרה. עדיף להגיע לפשרה מתוך הידברות בלי להזדקק לאלימות.

חקיקת חוקים שיסדירו ניגודים בין החלטות רוב כל האזרחים לבין החלטות רוב מקומי תסייע לפתרון סכסוכים כאלה. גם מחלוקת על תוכן של החלטות רצוי לפתור בפשרה. פשרות מסוג זה נדרשות לא רק בחברה, אלא גם במשפחה, בחינוך, בשכונה, בעיר, במקום העבודה וכיו"ב. עדיף להגיע לפשרה שאיננה מספקת ב 100% את שני הצדדים מלהגיע לסכסוך אלים.

דמוקרטיה ישירה איננה רק שיטה לקבלת החלטות, אלא היא מבוססת על כיבוד האוטונומיה של האחר, לכן פשרה שתקבל על-דעת שני הצדדים (גם אם אינם מרוצים לחלוטין מתוצאותיה) תמנע עימותים מיותרים כשתפרוץ מחלוקת על השאלות בקשר לשאלות "מי מחליט?" ו"מה תוכן ההחלטה?".

דמוקרטיה ישירה מקטינה את הנזק העשוי להיגרם על-ידי דמגוגים. "דמגוג" הוא אדם בעל כושר שיכנוע חריג. בכל משטר יכול דמגוג להשפיע על האזרחים לקבל החלטות הרוות-אסון, אולם רק בדמוקרטיה ישירה ניתן לפתור בעיה זו באופן מיידי. דמגוג יכול להשפיע על החלטות הרוב, אך לדמגוג - כמו לכל אזרח - יש רק קול אחד בהצבעה. אם החלטה גרמה לתוצאה לא רצויה אפשר לבטל אותה מיד כי כל אזרח יכול כל רגע להציע הצעת החלטה המבטלת החלטה שהתקבלה בהשראת דמגוג.

דמגוג הוא אזרח ככל האזרחים, בד"י הוא לא מחליט במקום אחרים אלא מצביע כמו כולם ל פי ה עיקרון "אדם אחד , קול אחד". בדיקטטורה, הדמגוג הוא בדרך כלל הדיקטטור ויש לסלקו מהשלטון כדי לבטל את החלטותיו. זה תהליך קשה וארוך. במשטר נציגים, האזרחים מחכים עד לבחירות הבאות כדי להיפטר מפוליטיקאי שהחלטותיו גרמו אסונות (או לבצע הפיכה נגדו). רק בד"י אפשר לשנות כל החלטה מיד.

לדמוקרטיה ישירה יש יתרונות ברורים על כל שיטה אחרת לקבלת החלטות - במדינה, במשפחה, בעבודה ובמקום הלימוד.

יחד עם זאת, יש להדגיש כי דמוקרטיה ישירה איננה תרופת פלא לכל הבעיות בחברה.

אשלייה מסוכנת היא לחשוב שיכול להיות משטר הפותר את כל הבעיות החברתיות. אידיאולוגיות שהבטיחו משטרים כאלה גרמו סבל ואכזבה. דמוקרטיה ישירה מבטלת שלטון של קומץ ומקימה משטר בו כל האזרחים מחליטים מה תעשה כל החברה. ד"י פותרת בעיות פוליטיות רבות אך לא את כולן. בד"י אחריות לתוצאות החלטה מוטלות ישירות על האזרחים שתמכו בה ואי אפשר להאשים אחרים בתוצאותיה.

קבלת אחריות על תוצאות החלטה דוחפת אנשים לחשוב על המניעים שגרמו להם לתמוך בה.

ביטול ההפרדה בין "מחליטים" ל"מבצעים", בין "שולטים" ל"נשלטים", בין "נציגים" ל"מיוצגים", מונע מה שקורה בכל שיטה פוליטית אחרת: את ההתחמקות מאחריות אישית.

את הניסיון להטיל אחריות על אחרים.

את הנטייה להאשים נציגים במקום להאשים ערכים.

רק אחריות אישית להחלטות תפרוץ את המעגל הסגור בו אזרחים מחליפים את המחליטים אך לא את הערכים לפיהם החליטו.

תומכי ד"י לא טוענים שמשטר הנציגים הוא פסול כשלעצמו. ככל משטר הוא היה טוב לזמנו: לתקופה בה נציגים שנבחרו על ידי האזרחים הפכו לשליטים במקום מלך שקיבל שלטון בירושה. החלפת משטר נציגים במשטר דמוקרטיה ישירה היא המשך הגיוני והיסטורי להחלפת משטר המלוכה במשטר של נציגי האזרחים.

שני השינויים הם שלבים בתהליך של הגדלת חופש האזרחים בחברה.

דמוקרטיה ישירה בחברה של מיליוני אזרחים לא הייתה אפשרית כל עוד לא היו אמצעים לברר במהירות מה רוצה הרוב בחברה כזאת. כאשר האמצעים קיימים אפשר לממש משטר כזה.

דמוקרטיה ישירה מעמיקה את הבנת האזרחים בנוגע לבעיות החברה בה הם חיים. לא הטבע, לא אלוהים ולא ההיסטוריה יוצרים בעיות בחברות אנושיות אלא האנשים החיים בהן. כל עוד האנשים לא ימצאו את המקור לבעיות הפוליטיות בתוכם – באמצעות וויכוח, החלטות והצבעה ישירה עליהן – הם יאלצו להתמודד שוב ושוב עם אותן הבעיות, בלי שתהיה להם אפשרות להתגבר עליהן.

טעות היא לחשוב שהרוב בהכרח צודק והמיעוט טועה. גם בדמוקרטיה ישירה אין שום ערובה לכך שהחלטות-רוב הן טובות.

בכל משטר בהיסטוריה היו מצבים בהם הרוב טעה – והמיעוט צדק. בבחירות בגרמניה ב-1933 בחרו 44% מהבוחרים במפלגה הנאצית. לאחר הבחירות הפעילו הנאצים לחץ על נציגי שאר המפלגות לתמוך בהצעת חוק המבטלת את כל המפלגות פרט למפלגה הנאצית. כשהחוק התקבל הייתה לנאצים יד חופשית לעשות כל מה שברצונם. הנאצים קיבלו רוב בבחירות חופשיות לפני שביטלו את כל החירויות הפוליטיות. רוב הבוחרים בחרו בהם. ב-1945 התגלו ממדי האסון שהנאצים הביאו על גרמניה ועל העולם כולו והתברר שהחלטת הרוב ב-1933 גרמה לאסון. גם הגרמנים שידעו זאת לפני המפלה לא יכלו לבטל את המשטר הנאצי.

אם החלטות רוב יכולות לגרום לאסון במה עדיפה דמוקרטיה ישירה (המבוססת על החלטות רוב של כל האזרחים) על משטר נציגים? התשובה:

1. רק בדמוקרטיה ישירה יכולים כל האזרחים להחליט החלטה חדשה ברגע שמתברר להם שהחלטה קודמת גורמת לתוצאות בלתי רצויות.
2. בדמוקרטיה ישירה אי אפשר להעלים מהאזרחים מידע על תוצאות

שליליות של החלטות.

הנאצים העלימו מאזרחי גרמניה מידע על המצב בחזית ועל מחנות ההשמדה.

מדוע? כי הם חששו שמידע זה ידרבן רבים להתנגד להם ולפעול נגדם. בדמוקרטיה ישירה אי אפשר לבצע מדיניות שרוב האזרחים מתנגדים לה. בדיקטטורה זה אפשרי.

רבים יתנגדו לעיקרון השוויון הפוליטי, הגורס כי לכל אזרח יש זכות להציע החלטה פוליטית, לדון בה ולהצביע עליה. לזה יתנגדו הלאומנים

הפונדמנטליסטים

השוביניסטים, הפוליטיקאים, הגזענים, המושחתים, תאבי-הבצע, הקפיטליסטים, עסקני כל המפלגות והאיגודים המקצועיים ואחרים. הלאומנים יתבעו דמוקרטיה ללאום שלהם בלבד. הפשיסטים יתנגדו לעצם הדמוקרטיה. הפונדמנטליסטים ידרשו שלטון לפי חוקי הדת. השוביניסטים יסרבו לאפשר לנשים להשתתף בהחלטות, במיוחד במשפחה ובעבודה. הפוליטיקאים יתנגדו לאיבוד פרנסתם. הגזענים יתמכו בדמוקרטיה לבני הגזע שלהם בלבד. המושחתים ותאבי-הבצע יתנגדו למשטר בו אין להם פריבילגיות. הסוציאליסטים יתנגדו למשטר בו אין ממשלה ומפלגה שמחליטות בלי לשאול את העם מה טוב לעם. הקפיטליסטים יתנגדו לדמוקרטיה ישירה במקומות העבודה – כי פירוש הדבר שכל העובדים מחליטים את כל ההחלטות שם. העסקנים יחרדו שמא לא יהיה בהם צורך. לכן ברור כי דמוקרטיה ישירה תוכל לקום רק לאחר מאבק ממושך בין תומכיה למתנגדיה. ההשתתפות במאבק זה תגרום לשינוי ערכים אצל רוב אלה שהערך העליון שלהם כיום הוא אנוכיות. אדם אנוכי לא יאיה מוכן להקריב את פרנסתו, הקאריירה שלו, ואולי אף את חייו עבור זכותם של כל האזרחים להחליט על החלטה פוליטית. רק מי שהערך העליון שלו הוא אנטרופוצנזטריזם מוכן לכך. לכן טעות להסיק מההתנהגות האנוכית של רוב האזרחים כיום שכך הם יתנהגו גם בדמוקרטיה ישירה.

משטר שיקום אחרי המאבקים לדמוקרטיה ישירה אינו חסין בפני קבלת החלטות שגורמות נזק לאסון. רבים אינם לומדים מטעויותיהם. אך

דמוקרטיה ישירה מעודדת את אזרחיה ללמוד מטעויותיהם יותר מכל משטר אחר כי אינם יכולים להתחמק מאחריות לתוצאות של החלטות שהם עצמם החליטו. במשטר נציגים האזרח יכול להחליף נציג, בדמוקרטיה ישירה אין את מי להחליף.

כיום אין לרוב האזרחים סמכות להחליט בשאלות פשוטות, כמו מה יהיה גודל גן המשחקים שיוקם בשכונה שלהם ואיזה משחקים יוצבו בו, לא כל שכן מה יהיו הסעיפים השונים בתקציב המדינה.

לפני מאתיים וחמשים שנה, כינו תומכי המלך את שלטון נציגי האזרחים בשם "שלטון האספסוף" אך שלטון הנציגים העניק לאזרחים יותר חופש מאשר המלוכה. תומכי משטר הנציגים ניצחו את תומכי המלך וביססו סדר חברתי שהאנושות רואה אותו כעדיף על שלטון של מלך. כיום התחלפו התפקידים ותומכי משטר הנציגים טוענים כי דמוקרטיה ישירה היא "שלטון האספסוף".

גם הטענה ש"אפקט ההמון" הדוחף אנשים להצביע כמו אלו שמסביבם יהפוך ד"י ל"שלטון האספסוף" מתעלמת מהמציאות החדשה שיצרה התקשורת האלקטרונית. כיום יכול אדם לשבת בביתו, לצפות בטלביזיה ולהצביע באמצעות טלפון נייד גם כשאינו שום אדם סביבו.

התקשורת האלקטרונית מספקת אפשרויות חדשות להצבעה חשאית.

מדוע לא להשתמש בטכנולוגיה המודרנית כדי לאפשר לכל האזרחים להחליט מה תעשה כל החברה?

תשובות לביקורת

18.

לרבים חשובה סמכותם יותר מאשר רכושם או הכנסתם. אנשים כאלה יתנגדו בחריפות לדמוקרטיה ישירה כי היא מבטלת כל סמכות ממוסדת - במשפחה, בחינוך, בעבודה ובמדינה. לכן יתקל כל ניסיון ליישם דמוקרטיה ישירה בכל תא של החיים החברתיים בהתנגדות עזה מצד פוליטיקאים, הורים, מורים, מנהלים וכל אלה שכיום יש להם סמכות להחליט במקום אחרים. רפובליקנים ודמוקרטים, שמרנים וליברלים, סוציאליסטים וקומוניסטים, מונרכיסטים ואנרכיסטים, הורים ומורים, כולם יתנגדו לדמוקרטיה ישירה, כדי לשמור על סמכותם כמחליטי החלטות או כדי להגן על השקפותיהם המיושנות, או מתוך סירוב לבטוח באנשים עצמם שיחליטו החלטות עבור עצמם. כל מתנגדי הדמוקרטיה הישירה ימתחו עליה ביקורת. זה צפוי - וחיובי. כאן נטפל בביקורת הנפוצה ביותר.

תומכי שלטון נציגים מתנגדים לדמוקרטיה ישירה בטענה שהיא "פופוליסטית". סוציאליסטים רבים - כמו קפיטליסטים ופקידי איגוד מקצועי - מתנגדים שכל העובדים יחליטו הכל בנוגע לעבודתם. אנרכיסטים רואים בד"י "משטר ריכוזי" למרות שאין בה כל "ריכוזיות" או "מרכז", כי "מרכז" הוא קומץ המחליט במקום אחרים ובד"י אין קומץ כזה, כי בד"י כל אלה שהחלטה נוגעת להם זכאים להשתתף בקבלתה. הסיבה להתנגדות האנרכיסטים לד"י היא שרוב האנרכיסטים מתנגדים לציות להחלטות רוב אך ד"י מבוססת על החלטות רוב. רבים מאמינים שאנשים "רגילים" לא יכולים להחליט החלטות אחראיות כי חסר להם היידע המתאים. אך אם קבלת החלטות דורשת יידע מיוחד מדוע לא מלמדים יידע שכזה בשום מקום? לכל רופא ועורך-דין יש תעודה המאשרת את התמחותו ברפואה או במשפטים. אם פוליטיקה היא מקצוע מדוע אין לשום פוליטיקאי בעולם - ובהיסטוריה - תעודה המאשרת את התמחותו במקצוע זה?

הסיבה פשוטה : קבלת החלטות איננה - ולא תוכל להיות - מקצוע הדורש מומחיות מיוחדת. כי החלטה היא העדפה המבוססת על ערך ולא על ידע מיוחד - או מומחיות מיוחדת - להחלטות.

בדמוקרטיה ישירה, פאנלים של אנשים על ידע וניסיון בנושא בו דנה החלטה ספציפית, שמונו ב-ה-ג-ר-ל-ה, ידונו בטלביזיה בכל הצעת החלטה עבור כל החברה, ויסבירו את יתרונותיה, חסרונותיה, עלויותיה ותוצאות קבלתה או אי-קבלתה. הם יענו לשאלות שהאזרחים ישאלו בטלפון. חברי הפאנל מייעצים, רק האזרחים – מחליטים. ב"אגורא" של הרעיונות, הדיונים, הדעות וההחלטות, יידע איננו קריטריון לסמכות החלטה.

רבים סבורים שכאשר כל אזרח זכאי להציע הצעות החלטה, לדון בהן ולהצביע עליהן, יהיו המון הצעות החלטה, דיונים אינסופיים והצבעות רבות מספור. טענה זו מופרכת כל יום בכל פרלמנט.

לא מספר המוסמכים להחליט קובע את מספר ההחלטות. אלא תוכן ההחלטה. בנושאים רבים ניתן לספור את הצעות ההחלטה על יד אחת. כך זה בכל בית נבחרים בעולם כיום ואין סיבה שזה יהיה שונה בדמוקרטיה ישירה. אפשר גם לקבוע מינימום של קולות שנדרש לשם העלאת הצעת-החלטה לדיון ולהצבעה. למשל אם הצעה קיבלה פחות מ 1% של כלל האזרחים היא לא תעלה לדיון.

רבים סבורים כי לאנשים "אין מספיק זמן" כדי להשתתף בדיונים ובהצבעות. אולם זמנם של רוב האנשים כיום איננו כפוף להחלטותיהם. כאשר מקומות עבודה ינוהלו על-ידי עובדיהם, יוקצה חלק משעות העבודה לדיונים והחלטות בכל הקשור לעבודה – ולמדינה.

בחברה שמנוהלת ישירות על-ידי אזרחיה ימצאו רבים עניין בדיונים ובקבלת החלטות ולא בהיצמדות למכשיר הטלוויזיה לצורך בידור. גם אפשרות זו תהיה בנמצא, אך לאזרח תהיה מטרה משמעותית יותר - ניהול ישיר של החברה.

החברה בה אדם חי איננה משהו חיצוני לאזרח כי היא מעצבת את שפתו, חשיבתו והתנהגותו. החברה מתכנתת את האזרח בדמותה. כל אזרח הוא תבנית מוקטנת של החברה שלו, של שפתה, מושגיה, ערכיה. וויכוח על החברה הוא וויכוח על אופי האזרח החי בה.

רבים סבורים כי בדמוקרטיה ישירה תפרח השחיתות. אך בניגוד לאמונה הרווחת, שחיתות איננה הכרחית בפוליטיקה. היא קיימת רק כאשר קומץ מחליט בשביל כולם. פער בסמכות החלטה גורם לשחיתות שמטרתה לשמר פער זה. חסרי סמכות החלטה מנסים לרכוש טובות הנאה מקומץ בעלי סמכות ההחלטה, ומשתמשים בשוחד, חנופה ותככים לשם כך. בעלי סמכות החלטה רוצים לשמור על סמכותם ומשתמשים בשוחד, תככים, וחנופה לשם כך. אך כאשר כל האזרחים מחליטים הכל בנוגע לכל החברה, השוחד הופך לבלתי-אפשרי. ניסיון לשחד מיליוני בני אדם אינו ניתן למימוש. במיוחד כאשר כל מינוי נעשה ב-ה-ג-ר-ל-ה כי בד"י אין בחירות, אין מועמדים, ואין את מי לשחד.

יש הסבורים שדמוקרטיה ישירה היא "מסובכת יותר" ממשטר נציגים, זה איננו נכון בהכרח. תכופות נציגים מסבכים בעיות כדי שיתבקשו לפתור אותן. מלחמות רבות פרצו כי שליטים רצו להפנות את זעם האזרחים כלפי אויב חיצוני. דמוקרטיה ישירה פשוטה בהרבה ממשטר נציגים כי אין בחירות ואין קואליציות. אך גם אם ד"י הייתה מסובכת יותר ממשטר נציגים ספק אם זה היה מונע אנשים מלתמוך בה. הרי דיקטטורה פשוטה בהרבה ממשטר נציגים כי שליט יחיד מחליט הכל במקום כולם בלי בחירות, בלי קואליציה ובלי אופוזיציה. למרות זאת מעדיפים רוב האנשים לחיות במשטר נציגים ולא תחת שלטון יחיד כי במשטר נציגים יש להם חופש להחליט מי יחליט עבורם.

לא פשטות המשטר קובעת אלא מידת החופש של הנשלטים. במשטר נציגים יש לאזרחים יותר חופש מאשר בדיקטטורה, אך בדמוקרטיה ישירה יש לאזרחים הרבה יותר חופש מאשר במשטר נציגים.

להבדיל משיטות אחרות, דמוקרטיה ישירה יכולה להתממש רק אם רוב האזרחים רוצה בה.

אי אפשר לכפות דמוקרטיה ישירה על רוב שאינו רוצה בה. יתכן שרוב במקום עבודה מסוים, במוסד חינוכי מסוים או בעיר מסוימת ירצה לממש דמוקרטיה ישירה שם. המדינה תתנגד לכך ויפרוץ מאבק נגד הדמוקרטיה הישירה למרות שהרוב המקומי רוצה בה. המאבק למימוש דמוקרטיה ישירה בחברה כולה ימשך שנים רבות. מי שלא יהיה מוכן מבחינה נפשית ומבחינה מעשית – למאבק זה - יכשל.

מי שסבור שדמוקרטיה ישירה תוקם בלי התנגדות, טועה טעות מסוכנת. כל מי שרוצה לשמור על סמכותו להחליט במקום אחרים, וכל מתנגדי עיקרון השיוויון הפוליטי, ילחמו בשצף קצף נגד דמוקרטיה ישירה.

רבים ממתנגדי דמוקרטיה ישירה מתפרנסים מקבלת החלטות במקום אחרים. הם יאבדו לא רק סמכות - אלא גם הכנסה.

הם יעשו ה-כ-ל כדי להגן על סמכותם, ולא יבחלו בשום אמצעי! דמוקרטיה ישירה איננה ניתנת למימוש בתוך משטר נציגים: היא מנוגדת למשטר הנציגים ומאימת עליו. כל פעיל לדמוקרטיה ישירה חייב להתכונן ברמה הפסיכולוגית המעשית למאבק להתנגדות נמרצת מצד חסידי משטר הנציגים. מתנגדי הדמוקרטיה הישירה, הנמצאים בעמדה בכירה לאור אחיזתם במנגנון המדינה, ישתמשו בכל תכסיס כדי להביס כל הצעה לדמוקרטיה ישירה.

רבים טוענים כי רוב האזרחים כיום אדישים לגורל החברה. אחרים טוענים כי האדם הוא אנוכי מטבעו. אך האדם איננו "טוב מנעוריו" או "רע מנעוריו", איננו "אוהב אדם מטבעו" או "אנוכי מטבעו": אלא מעוצב בידי החברה בה הוא חי. בשלב מסוים בוחר האדם מה יחסו לדפוסי התנהלות החברה בה נולד. אחדים רוצים לשנותם, אחדים רוצים לשמרם. העדפה ערכית איננה עניין גנטי או מולד.

טענה נפוצה היא שאנשים בכלל לא רוצים להיות בעמדה בה יצטרכו להחליט איך תתנהל החברה, ואיך יתנהלו חייהם. לטוענים טענות מסוג זה יש לומר כי: מעולם לא נערך סקר של כלל האוכלוסייה בדבר החופש להציע כל הצעת החלטה פוליטית, לדון בכל הצעה ולהצביע עליה. כיום, רוב האזרחים נמצאים במצב בו כלל לא שואלים אותם אם ברצונם לחוות דעה באמצעות הצבעה על החלטות של נציגים, מה שמכונה "משאל עם". במדינות בהן נערכים משאלים עם, לרוב האזרחים אין סמכות להציע הצעות שונות לנוסחים שונים של המשאל, לדון בנוסחים ולהצביע על הנוסח שנראה להם. הנציגים קובעים מתי ייערך המשאל, מה יהיה הנוסח שלו ומה הרוב הנחוץ בכדי שתוצאותיו יחייבו אותם. החתול שומר על השמנת. דמוקרטיה ישירה נותנת לכל אזרח את חופש הבחירה: האם להשתמש בזכות להציע כל הצעת החלטה, לדון בכל הצעת החלטה ולהצביע על כל הצעת החלטה. אזרחים יכולים להימנע משימוש

בזכות כזו. כיום, היא לא ניתנת להם. יתירה מכך, היא נשללת מהם במכוון וימשיכו לשלול אותה מהם בכל אמצעי אפשרי. יחד עם זאת, מי שיבחר להימנע משימוש בזכות זו יצטרך לקחת בחשבון שהוא יחיה על פי החלטות של אחרים ולא לפי החלטותיו.

כאשר ייווצר מצב בו אנשים לא יהיו שבעי-רצון מהחלטות שהתקבלו, הם ישתמשו בזכותם להשתתף בהחלטות.

יש אנשים שיתנגדו לדמוקרטיה ישירה גם לאחר שישתכנעו שניתן להתגבר על הקשיים למימושה. מדובר באליטיסטים עקרוניים, כלומר אנשים שמתעבים שלטון ישיר של כל האזרחים ורואים בו - "פופוליזם". הם סבורים שהחלטות ישירות של האזרחים יגרמו אסונות לחברה. דוגמא פופולארית לכך היא עליית הנאצים לשלטון בשנת 1933. זה קרה במשטר נציגים בו רוב האזרחים הצביעו באופן חפשי בעד נציגי הנאצים. הם שוכחים שהנאצים עלו לשלטון במשטר נציגים ולא בדמוקרטיה ישירה. אילו הייתה בגרמניה דמוקרטיה ישירה אפשר היה לסלק את הנאצים מהשלטון הרבה יותר מוקדם.

לא רק אזרחים אלא גם נציגים מקבלים החלטות שגורמות לאסונות. הנשיא האמריקאי, ג'ורג' בוש, וראש ממשלת בריטניה, טוני בלייר, רימו את אזרחיהם ופתחו ב-2003 במלחמה נגד עיראק בטענה שיש לה נשק אטומי למרות שידעו שאין לה נשק אטומי.

החלטות של נציגים יכולות להיות הרסניות לא פחות מהחלטות ישירות של האזרחים. אך בהחלטות ישירות של האזרחים אין את מי להאשים ולהחליף: הרוב שהחליט נושא באחריות. אין נשיא או ראש ממשלה לפטר. אין מנהיג חלופי שצריך לבחור בתקווה שינהג אחרת.

ככל שמספר מקבלי ההחלטות גדול יותר, כך קטנה יותר השפעת הגחמות האישיות, הפחדים והתשוקה לכוח, על ההחלטות. כל החלטה מושפעת מהפסיכולוגיה של המחליט. אך לאנשים שונים יש גחמות שונות. כשמספר המחליטים גדול ולרבים יש גחמות מנוגדות, השפעותיהן מבטלות זו את זו. אך בדיקטטורה יש מחליט יחיד ואין מה שיבטל את השפעת גחמותיו על החלטותיו.

רבים חושבים כי האנוכיות, החמדנות והאדישות הפוליטית של רוב האנשים בחברה כיום הם "טבעו של האדם" ומסיקים כי דמוקרטיה ישירה תהיה "גיונגל" אשר יישלט על-ידי "האינסטינקטים" האנוכיים של רוב האזרחים.

הנחות על "טבע האדם" מתגלות כמוטעות כאשר משווים התנהגות בחברות שונות. בכל חברה אנשים יתנהגו כדי "להצליח" בה. אך לחברות שונות יש הגדרות שונות ל"הצלחה". החברה הקפיטליסטית כיום מעודדת אנוכיות, חמדנות ואדישות לבעיות חברתיות כדי לשמר את החלוקה בין שולטים לנשלטים, בין בעלי הון לחסרי הון.

כל משטר מעצב את המוטיבציות של אלה החיים בו בעזרת תנאים המאפשרים לאנשים "להצליח" אם יקבלו את הנו רמות של המשטר. הסקת מסקנות כלליות מדפוסי התנהגות הנפוצים כיום בחברה קפיטליסטית היא מוטעית כי היא מתעלמת מהשפעת המשטר על התנהגות האזרח.

כאשר השפעה זו נלקחת בחשבון היא שופכת אור על משטר הנציגים, לא על "טבע האדם".

דמוקרטיה ישירה, בניגוד למשטר נציגים, תלויה בדאגת האזרחים לחברה ותעודד נכונות להקרבה וסיוע לזולת. השפעתה הד"י על אזרחיה מנוגדת לזו של משטר הנציגים.

דמוקרטיה הישירה איננה רק דרך חדשה לקבל החלטות פוליטיות, אלא גם מעצבת יחיד המונע על-ידי הרצון לסייע לאחרים - ולחברה. דמוקרטיה ישירה משנה נורמות, מניעים, שאיפות, ואישיות.

קבלת החלטה גוררת אחריות לתוצאותיה. יש החוששים מאחריות זו, ולכן - גם מחופש. אם הם מעדיפים להמנע מהשתתפות בהחלטות זכותם לעשות זאת. דמוקרטיה ישירה מעוניינת שרוב האזרחים ישתתפו בדיונים ובהחלטות אך אינה כופה זאת על אזרחיה.

יש אנשים שאומרים שהם תומכים בדמוקרטיה ישירה אך לא בפוליטיקה בלי פוליטיקאים. למעשה הם רוצים משטר נציגים מתוקן. הם מעוניינים במשטר נציגים בו יש יוזמות של אזרחים ומשאלים עם. כלומר, יותר השפעה של האזרחים על הנציגים. הם חסידי משטר נציגים.

משטר נציגים מתוקן שהם מציעים מנסה לתקן את ליקויי משטר הנציגים הקיים. תומכי יוזמות-של-אזרחים ומשאל-עם לא מגדירים דמוקרטיה ישירה כ"משטר בו כל אזרח יכול להציע, לדון, ולהצביע בכל החלטה פוליטית", וזה חושף אותם כתומכי משטר נציגים - מתוקן.

שיתוף פעולה בין אלה שרוצים לתקן משטר נציגים לבין אלה שרוצים להחליפו ולהקים במקומו דמוקרטיה ישירה הוא אפשרי, בתנאי ששני הצדדים מבינים את השוני ביניהם וכל אחד מכבד את האחר. בסופו של דבר שותפות זו תתפרק כי חסר לה מכנה משותף עקרוני, אך כל צד יכול ליהנות משיתוף פעולה זמני עם האחר. כל עוד שיתוף הפעולה מועיל, כדאי להמשיך בו. עם זאת, שיתוף פעולה איננו מטרה בפני עצמה, אלא אמצעי להשגת מטרה. כאשר אמצעי מפסיק לשרת את המטרה, יש לוותר עליו.

תומכי דמוקרטיה ישירה יכולים לשתף פעולה עם תומכי משאל-עם, למשל במאבק למען אישור תקציב המדינה על ידי משאל עם. אך כל שיתוף פעולה כזה הוא רק על נושא ספציפי ואין לו מקום במאבק להקמת משטר חלופי בו לכל אזרח יש סמכות להציע, לדון, ולהצביע, בכל החלטה פוליטית

גם כיום נהנית כל האנושות מתרומת הדמוקרטיה הישירה באתונה לפוליטיקה, לפילוסופיה, למדע, לאמנות ולתיאטרון שכולם צמחו מהדיונים הפומביים על מדיניות, בהם השתתף כל אזרח שרצה בכך. הדיון הפומבי על מדיניות בדמוקרטיה ישירה מדרבן אזרחים לדאוג לחברה בה הם חיים. זה מפתח את האנושיות שלהם. מעודד השראה ליצירתיות ולרצון טוב, שכל ה שיטות הפוליטיות האחרות מחניקות. דמוקרטיה ישירה מעלה את האנושות לרמה גבוהה יותר כי היא מביאה לפיתוח החברה והאישיות.

ד"י הופכת מנטליות אנוכית משועממת ואדישה, הממלאת תפקיד סביל בחברה סטטית, מושחתת ומנוכרת, למנטליות פעילה ויצירתית בחברה הפועלת במודע לקידום היחיד, הקהילה, החברה - והאנושות.

19. כיצד לממש דמוקרטיה ישירה

כדי לממש דמוקרטיה ישירה הכרחי להקים "תנועה לדמוקרטיה ישירה".
מי שמעוניין בכך יכול לעשות את הדברים הבאים:

1. למצוא אחרים שמעוניינים בדמוקרטיה ישירה, ולשוחח איתם על הנושא. לחשוב על בעיות כלליות, ולהציע פתרונות לבעיות ממשיות. להקים ועד מקומי לדמוקרטיה ישירה: בשכונה, בבית הספר, בעבודה או ברשת האינטרנט, בכל מקום בו זה אפשרי.
חברי ועד לד"י חייבים להיות **פעילים** – ולא רק **אוהדים** של רעיון הד"י. כלומר: אנשים שמבצעים באופן קבוע פעילויות לקידום דמוקרטיה ישירה ולא רק מסכימים לרעיון.
2. וועד לדמוקרטיה ישירה חייב להיפגש באופן קבוע ולדון בנושאים מקומיים, ארציים ועולמיים הנוגעים לד"י, עליו לארגן פעילויות. כל וועד חייב **לממן את עצמו רק מתרומות חבריו** ולפעול כיחידה עצמאית, אך בשיתוף עם ועדים אחרים באזור, בארץ ובעולם.
3. יש להפיץ את רעיון הדמוקרטיה הישירה בכל דרך אפשרית, בעל-פה, בכתב, ברדיו בטלוויזיה, ברשת האינטרנט, בשיחות עם חברים, בעבודה, בבית-הספר ובאוניברסיטה.
4. שיתוף פעולה עם ועדים אחרים הוא חשוב ביותר: כל וועד הוא עצמאי אך עליו לסייע להקים וועדים חדשים ולעזור להם אם קיימים מספר וועדים בתחום כלשהו, עליהם לשתף פעולה ולקיים פעילויות משותפות, ללמוד אחד מהשני ולסייע זה לזה בשעת הצורך.

5. הכרחי להקים "תנועה לדמוקרטיה ישירה".

"תנועה לדמוקרטיה ישירה" היא אירגון-גג של כל וועדי הדמוקרטיה הישירה לתיאום פעילות משותפת. תנועה זו איננה מפלגה פוליטית רגילה. אין לה "מרכז" או מנהיגים שמחליטים במקום אחרים. לתנועה זו חייב להיות "וועד תיאום" שחבריו מתמנים ב-ה-ג-ר-ל-ה מתוך וועדים מקומיים "וועד תיאום" יזום ויארגן פעולות משותפות בקנה מידה אזורי, מחוזי וארצי. כל הוועדים המקומיים. החלטות "וועד התיאום" הן המלצות לפעולה אך אינן מחייבות את הוועדים המקומיים. כל וועד מקומי זכאי להתעלם מהחלטות "וועד התיאום".

6. "תנועה לדמוקרטיה ישירה" פועלת בשיטת הדמוקרטיה הישירה. היא משתמשת רק באמצעים המבוססים על דמוקרטיה ישירה. לעולם לא באמצעים בלתי דמוקרטיים. יש לדחות את הרעיון ש"המטרה מקדשת את האמצעים". כי אמצעי מעצב את המטרה בדמותו.

אי אפשר לקדם דמוקרטיה ישירה באמצעים בלתי דמוקרטיים.

7. יחסים אישיים בין חברי תנועה לדמוקרטיה ישירה חייבים להתבסס על דמוקרטיה ישירה. כל חבר בתנועה חייב לפתח אוטונומיה ולכבד את האוטונומיה של אחרים. יש לעשות מאמץ להבין אחרים, לפעול בסבלנות וסובלנות, לגלות נכונות לפשרות על פעולות אך לא על עקרונות. אסור שתומך בדמוקרטיה ישירה יתנהג כדיקטטור בחייו האישיים.

8. כל תומך בדמוקרטיה ישירה חייב להיות מוכן - נפשית ומעשית - להתמודד מול התנגדות נמרצת לכל ניסיון לממש דמוקרטיה ישירה בכל מקום: במשפחה, בעבודה, בחינוך ובמדינה מי שלא יתכונן להתנגדות זו - יכשל. למרות זאת יש לפעול למימוש דמוקרטיה ישירה בכל תחום גם אם אין ביטחון מלא שהניסיון יצליח. גם מניסיון שנכשל אפשר ללמוד הרבה.

9. אין להסתפק בביקורת הקיים, חובה להציע פיתרון ברוח הדמוקרטיה הישירה לכל בעייה חברתית. אנשים נוטים להתמקד בביקורת במקום להציע פתרונות חלופיים. זו פעילות עקרה. כל הצעה לפתרון בעייה לפי עקרונות הדמוקרטיה הישירה חייבת להתבסס על הבנה יסודית של העובדות בשטח. היצירתיות מומלצת אך עליה להיות שתולה בקרקע המציאות.

10. יש להרבות שימוש בהומור. פוליטיקה לא חייבת להיות קודרת ומשעממת. בדיחות הן נשק פוליטי חזק. דמוקרטיה ישירה יכולה להיות מצחיקה, מהנה, ומעניינת.

אין להירתע מפני מומחים ש"מוכיחים" כי דמוקרטיה ישירה איננה אפשרית. מומחים רבים "הוכיחו" שאנשים לעולם לא יצליחו לעוף באוויר, לנחות על הירח, להשתמש באנרגיה אטומית, לרפא עקרות, לשלוט במנגנון התורשה. גדול חוקרי האטום, ארנסט ראתרפורד, הצהיר ב- 1938 כי האדם לעולם לא יצליח להשתמש באנרגיה אטומית אך ב- 1945 הוכח בהירושימה שהוא טעה. זה קרה למומחים רבים. כשאומרים "בלתי אפשרי" בפוליטיקה מתכוונים ל"בלתי רצוי".

האם אלה האומרים שדמוקרטיה ישירה "בלתי אפשרית" היו רוצים בה אילו הייתה אפשרית? אם לא - מדוע הם משקיעים זמן להוכיח שאינה אפשרית?

אם כן - אזי "אם תרצו אין זו אגדה"...